

Uredništvo in uprava:
Ljubljana,
Šelenburgova ulica št. 6/II.

DELAVEC

Izhaja vsako soboto.
Stane posamezna štev. 75 p,
mesečno Din 3.—, celoletno
35 Din. — Za člane izvod
po 60 para.

Oglasi: prostor 1×55 mm
1 50 Din.

Dopisi morajo biti frankirani
in podpisani, ter opremljeni
s štamp. dotične organizacije.

Rokopisi se ne vračajo.

Reklamacije so poštne
proste.

Glasilo Strokovne komisije za Slovenijo. (Pokrajinski odbor GDSJ)

PRAZNIK DELA 1923

Petič, odkar je minila svetovna vojna, praznujemo naš proletarski praznik 1. Maj; vsakokrat ga praznujemo v težavnejših in obupnejših razmerah!

Med vojno in prve mesece po vojni je jugoslovanska buržoazija obljubovala, da bo nova država Jugoslavija delila vsem državljanom enake pravice, da bo imel v njej tudi proletariat dovolj prostora na solncu.

Vse te lepe obljube in besede pa so imele edini namen uspraviti proletariat in preprečiti, da ne bi sam pričel razmišljati in iskati si potov za svoje osvobodjenje. Kajti takoj, ko so se delavske množice zavedale, da je edini njihov spas v samopomoči - v organizacijah - je buržoazija napovedala odkrit boj delavskemu razredu.

Dokler buržoazija še ni imela utrjene svoje moči, je vodila svoj boj proti delavskim organizacijam s tem, da je z agenti-provokaterji in s spletkami sejala v delavske vrste razdor. Kasneje pa, ko je že utrdila svojo moč in organizirala državo v zaščitnico svojih razrednih interesov, pa je začela s silo in nasiljem! »Obznana« in »zakon o zaščiti države« so zunanji znaki surove sile, s katero hoče buržoazija uničiti delavske organizacije, preprečiti obrambne stavke, skratka onemogočiti proletariatu boj za obstanek.

Še vse večjo škodo pa povzročajo ti izjemni zakoni s tem, ker omejujejo pravi o zborovanja, tiska in govora. Kapitalizem se dobro zaveda, da bi v proletarskih vrstah prej ali slej zavladala edinost in bratstvo, če bi proletariat potom svobodno in temeljite debate v govoru in tisku razčistil trenutne razlike v misljenju in potom svobodno izmenjave misli odstranil nespornostmi o taktičnih vprašanjih.

Zato naj bo ob tej slovesni priliki, ko praznujemo svoj edini praznik, naša prva in glavna zahteva: **ukinjenje vseh izjemnih zakonov, svoboda združevanja, tiska in govora, osvoboditev vseh zaupnikov in funkcionarjev, ki so bili na podlagi izjemnih protustavnih zakonov preganjani in obsojeni.**

In kakor države ne izpolnijo niti najprimitivnejših zahtev politične demokracije, temveč uvaja najhujšo politično reakcijo, tako uveljavlja jugoslovanski kapitalizem na celi črti tudi socialno reakcijo.

Najprej so delavstvo ogoljufali za 8-urni delavnik, sedaj pa sabotirajo izvedbo itak nezadostnih zakonov v zavarovanje in zaščito delavstva. Vlada in kapitalisti nastopajo v enotni fronti proti delavskemu razredu, ki se more s skrajnim naporom boriti za izenačenje zakonov izdanih od tistih vlad, ki sedaj te zakone namenoma sabotirajo.

Katastrofalna gospodarska politika vladajočega razreda povzroča dnevno naraščajočo število brezposelnih, za katere ni preskrbljeno, povzroča dnevno večjo draginjo in lakoto širokih delavskih mas v mestu in na deželi. Zato je danes naš drugi klic: **Zahtevamo integralno uzakonjenje in izvajanje 8-urnega delavnik! Zahtevamo izvrševanje in izpolnitev delavske zaščitne zakonodaje! Zahtevamo odpomoči proti brezposelnosti, zahtevamo dela in kruha za brezposelne! Zahtevamo odpravo draginje in kruha za one, ki delajo!**

Učvrščujoči se kapitalizem v državi stopa po stopinjah ostalih imperialističnih držav sveta. Milijarde uporablja za oboroževanje, pripravljajoč se na nove vojne, ki naj jih plača s svojo krvjo proletariat. Ker je priznanje sovjetske Rusije proti interesom kapitalizma, jo noče imperializem priznati, kar povzroča trajno nevarnost za svetovni mir.

Razredno delavstvo noče vojsk in prelivanja krvi, ki uničuje človeška življenja in z znojem delavstva ustanovljene gospodarske dobrine. Delavstvo pozna le eno vojsko in to je vojska proti vojski, proti oboroženemu obračunavanju med kapitalističnimi interesi posameznih držav! Zato gre tretja naša zahteva današnjega dne: **proti oboroževanju, proti vojski, za svetovni mir, za mednarodno edinstvo, za priznanje Sovjetske Rusije!** — Ta dan našega Prvega Maja praznujemo kot del delavskega razreda celega sveta. Milijoni in milijoni razrednega delavstva po celem svetu proslavljajo današnji praznik zato, da manifestirajo s svojo voljo za zmago delavskega razreda v revolucionarnem razrednem boju, ki ga bojujemo tudi mi, za zmago socialistične družbe nad kapitalistično družbo, za odpravo kapitalističnega načina proizvodnje in kapitalistične vladavine! Zavedamo se, da zamoremo ta boj dobojevati le z našo lastno močjo. Naša osvoboditev zamore biti le delo nas samih. — Naša želja je, da se ujedini razredno delavstvo celega sveta v enotnih razrednih strokovnih organizacijah in enotni internacionali, ki naj bodo ogrodje v vsakdanjem boju delavstva za izboljšanje njegovega položaja v kapitalistični družbi in predhodnice organizacijske enotnosti delavskega razreda na podlagi skupnih načel na vseh toriščih razrednega boja! Isti nam je cilj, ista naj nam bo pot!

Zato smo se tudi mi danes strnili v eno vrsto, da smo solidarni v naših zahtevah in v našem boju: **Proti politični reakciji! — Proti socialni reakciji! — Proti vojski in oboroževanju! — Za najpopolnejšo delavsko zaščitno zakonodajo! — Za priznanje Sovjetske Rusije! — Za mednarodno edinstvo! — Za zmago socialistične družbe nad kapitalistično! — Naj živi razredno delavstvo celega sveta! — Naj živi mednarodna solidarnost delav. razreda!**

Strokovna komisija za Slovenijo.

Na praznik Dela.

Bratje, vi ste bili z menoj,
ko sem jo videl,
a je zletela
nada srebrna naših želja,
izžeta, krvava
so srca se znašla, izšla iz vrtincev
pokolov.

Duše meglene spoznale so se
in se pognale v bodočnost
k skupnemu cilju,
ki jim ga mešajo
fate morgane
modernih bogov.

Bratje, zopet boste z menoj
ko jo bom videl
in jo bom gledal
izpolnjeno nado naših želja.

Nagelj.

Jaz imam pa nagelj rdeč.
Zarko mi nad sream klije,
plameni, gori ko kri,
ki iz ran skelečih lije.

Jaz pa nagelj rdeč imam,
kot škrlatno solnce sije,
in kot ljubi brata brat,
vroče njegov plamen lije.

Ali bolj ko nagelj rdeč
mi ljubezen je ognjena
do svobode jasnih zvezd,
tja gre naša pot plamena.

Prolet.

Težka je moja pest
Črna je moja dlan...

Stara je ta povest, stara kakor
svetopisemska zgodba.

Tudi junak te zgodbe ni od včeraj,
ni od danes sto let, on je od takrat,
ko so posijali na naš planet prvi
žarki solnca.

Naš praded je in mi smo njegovi
potomci, njegovi otroci.

Ni bil lep naš praded, črne roke
je imel in žulje na njej. Težka je bila
njegova roka, njegova pest je
ustvarila in razdrila kitajski zid.

Paglavci so ga zalotili v spanju
in zgradili so okoli njega kitajski zid.
Toda zbudil se je. Težke so bile
spone, komaj se je premikal. A njegov
duh je šel preko kitajskega zidu,
zakaj njemu ni mogoče zapreti pot.
Pa tudi kitajski zid se mora zrušiti...
in ni ga bilo več.

Razprostrl je dvoje rok visoko
proti nebu, kakor, da bi ga objel,
stopil je vesel v svet, en sam korak
od severa na jug.

Vse kar je lepega za človeško oko
je ustvaril on — Prolet v sponah...

Delo ga je prisililo k počitku.
Težke pesti so padle na zemljo, ki
se je stresla pod težo Proletovega telesa.
Zase ni zgradil hiše, sebi ni napravil
postelje, zanj je bila hiša svet
in postelja zemlja, nad njo pa nebo.
Hišo in posteljo je zidal in gradil za
druge, ki so se mu obešali ponoči pri
spanju na ušesa in mu klicali: »Mora
tako biti, da zidaš, gradiš in delaš za
nas, kajti mi te hranimo. Zato bodi
zadovoljen, kajti blagor krotkim, ker
njih je nebeško kraljestvo.« Na levo
uho se mu je obešal »božji namestnik
na zemlji«, na drugem ušesu pa
mu je visel čuvar »svete lastnine« in
hlapec tatov istočasno.

A je že tako, da se je naš Prolet
otresal in otresel teh nadležnih muh.
In zato so si te nadležne muhe ustanovile
državo, prisvojile so si vse ukradeno
blago in dobrine in si ustanovile svojo
armado. In s to armado so navalile na
spečega Proleta. V ušesno, v nosno votlino
je hodila ta armada, da oslepi in oglušči
svojega edinega protivnika. On pa je spal
in potrpežljivo prenašal bolečine. In
predrznost je rastla...

Z verigami so priklenili uboge
nadležnice, z vsemi mogočimi opojnimi
sredstvi so ga omamljale, le da bi se
ne zbudil. Hrane je dobil le toliko,
da ni onemogel.

Pri najlepšem delu, ko so našemu
Proletu izrezavali paglavci že jermena
na širokem hrbtišču, je prvič
začutil bolečine. Toda le v polspla-

nju. Zamajalo se je nekoliko ogromno
telo, nastal je med črnimi paglavci
šum in vznemirjenje, valili so se
na tla pod telo Proleta in v prah in
pepel so se spremenili. In mož s
črno kuto na enem, čuvar »svete
lastnine« na drugem ušesu sta kričala
v ušesni votlini: »Ne upiraj se!
Brez nas pogineš, zakaj mi te hranimo!
Zločinec je tisti, ki te ščuva na
upor!« Pa ni bilo nikogar, ki bi ga
ščeval na upor, le bolečine je čutil!

Bolečine so nekoliko ponehale in
Prolet se je potolažil, nekoliko tudi
na prigovarjanje božjega namestnika
in čuvarja »svete lastnine«.

In zopet so pričele rožljati verige,
vrvi so privlekli in prve topove,
ki bi naj pokončali Proleta, če bi se
še enkrat uprl.

Toda bolečine niso nič več ponehale.
Prolet je odprl dvoje ogromnih oči —
zbudil se je iz dolgega spanja. Ni mu
bilo po volji, ko je na svojem lastnem
telesu opazil zajedavce. Premakniti se
je hotel, toda bil je v verigah vkle-
njen. Čutil je nove bolečine, zakaj v
meso so se mu zajedli obroči verig. Ali
vedel je, da mora zbrati svoje moči,
da mora pokazati in porabiti vso moč
svojih mišic. Rečeno — storjeno, —
počile so prve verige. Tedaj se zaziba
ogromno telo, valili so se paglavci v
gručah na tla, zažvenketale so verige
in stresla se je zemlja, ko je vstal Prolet.

Prišel je dan, ki je bil njegov, zakaj
sam si ga je izvolil. Prišel je dan, a
kdaj bo prišel čas, ko bo njegov? O
tem ne bodo odločali niti tisti, ki so ga
z verigami prikovali na tla, o tem bo
odločeval edino in samo on. Prolet je
bil priklenjen po svoji volji, zato bo
morala priti tudi svoboda po njegovi
volji. Zakaj volja je svetovna sila.

O vi ponižani in razžaljeni! Tudi
vaš je danes praznik, zakaj vi ste
tako hoteli.

Na rame se vam obešajo možje in
vam govorijo: Zapisano je in usojeno
in usodi se vdajte; vaše trpljenje pa
bo poplačano na onem svetu.

V črni halji stoje za vami ti možje
in čakajo, da se udaste usodi. In pod
črno haljo je pripravljen bič za vse
tiste, ki jim bo zadnja beseda: »amen«.

A blagor onemu, ki v trpljenju
dvigne glavo in ima vero v sebe in
vero v bodočnost. Tisti, ki verujejo,
da je v njih moč so močni. Blagor
onim, ki verujejo, da je svet brez njih
niž, zakaj svet bi bil brez njih res
niž. Blagor onim, ki nosijo s svojimi

mišicami svet, zakaj oni res nosijo svet.

Brat moči je pogum. Armada, ki
koraka preko trupel in žrtev je pogumna.

A nekdo, ki ni lagal, je rekel:
»Videl boš vašo moč, ko boš pihnil;
ako niste složni se boste razkropili.«

Sestra moči je sloga. Vaša moč je
v številu vaših vrst. Zato množite
svoje vrste. Posameznik bodi kapljica
v morju.

Vaša moč je v organizaciji. Zgubljeni
ste, ko vas sovražnik razkropi. Jermena
bo rezal iz vaših hrbtišč in v plug
vas bo vprezal.

Ponižani in razžaljeni! Danes je

vaš praznik, praznik onih, ki stoje v
znamenju bratstva, svobode in ena-
kosti na stolu sodbe. Bratje ste od
severa do juga, od vzhoda do zapada
in vsi ste vnuki velikega Proleta.

Dvignite svoje glave, zakaj vi ste
moč, v vaših vrstah je sloga, v vaših
vrstah je število, vi ste organizacija!

Ko bo v vaših sreih ta zavest, bo
svet vaš in vaš praznik bo praznik
sveta. In:

mi, kar nas je kovačev,
mi bomo vsi kovali,
kovali svoja srca,
kovali svoj značaj...

Udarnik.

Janko Telban:

Prvi Maj.

Tebi, dan miru in pokoja, svetli
dan rdeče ljubezni — simbol svo-
bode.

Samo enkrat v letu prihajaš odet
v cvetje, samo enkrat v letu prinašaš
v dušo trpina jasne žarke luči —
samo enkrat.

Kdaj vzišeš za vedno?

Mnogo nas je, tisoči in milijoni,
ki Te pričakujejo, pridi skoraj, vlij
v dušo ideal bratstva, združi nas vse,
ki tavamo v megli sovraštva, v ve-
liko mogočno reko ljubezni. Napoji
nas z upanjem, da ne omagamo sre-
di pota, okrepi nas s Tvojim tihim
mirom, jasni svetli dan svobode.

Na prostornem trgu so stali, gla-
va pri glavi, sodrugi in sodružice.
Rdeče zastave so plapolale v zraku
in iz tisočerihih grl je kipela pesem
svobode, odmevala od sten ponosnih
palač, proti nebu v vsemirje.

Vsa srca so bila združena v eno
celoto, eno samo mogočno skalo ob
katero so zastonj butali valovi ka-
pitalizma — žal samo en dan. Mno-
žice so se razšle in konec je bilo
navdušenja, skala se je razbila in
reakcija je slavila svoj zmagonosni

pohod. V težkih urah jim je ostal
samo še svetel spomin, na nekaj le-
pega, oddaljen daleč proč od cilja
zato, ker se v trenutku sreče ni ro-
dilo delo za svobodo.

Zopet prihaja naš dan, zavrt v
zelenje, dan rdeče ljubezni. Zopet
bodo prihitele množice od vseh ve-
trov na zbirališče. Oddaljeni sodrugi
se bodo sešli, krepko si bomo stis-
nili v delu utrujene roke in prisegli
na našo vodnico, rdečo zastavo brat-
stva, enakosti in ljubezni. Navduše-
no se bo razlegala pesem svobode v
mlado jutro, izza baržunastih zaves
pa bo gledala buržoazija na valeče
se množice. Bode li zopet samo en
dan sodrugi?

In, ko se bomo vračali na svoje
domove, bomo li zopet drugi dan
nadajevali bratomorno klanje?

Sodrugi, zakličimo: Nikdar več!
da se bo razlegalo po celi Sloveniji,
tja doli do Beograda. Naš dan, naš
rdeči Prvi maj naj bo praznik na-
šega združenja v močno trdno orga-
nizacijo.

Sodrugi, vsi na plan.
lep bo svobode dan...

Vam, ki ste seme...

Boj, ki ga vodijo proletarci vseh
dežel je boj za srečo in blagostanje
narodov. Ta cilj hoče razredno-za-
vedni proletariat doseči na dvoje na-
činov: z reorganizacijo oziroma pre-
ureditvijo družabnega reda na eni
strani in medsebojnim gospodar-
skim podpiranjem na drugi strani.

Početki socialističnega gibanja
nam pričajo, da ni bilo malo sanja-
čev, ki so čakali na podporo od dr-
žave. Vsi tisti so mislili, da bodo
z reorganizacijo državnega ustroja
emancipirali narode od vladajočega
razreda. Brezuspšne pa so bile
prošnje in pozivi na vladajoči raz-
red, programi državnega socializma
so bili klic vpijočega v puščavi. Za-
kaj država ni zato na svetu, da bo
skrbela za potrebe ljudstva!

Utopisti so skušali uresničiti svo-
je ponesrečene načrte državnega so-
cializma, a prehitelo jih je ljudstvo,
ki je iskalo temelj novega družabne-
ga reda v organizaciji. Ljudstvo je
uvidelo, da more najti osvobodjenje
tlačenih v medsebojnem gospodar-
skem združenju in podpiranju. Ta
ljudska misel je prvič prodrla na
Angleškem. Takozvano kartistično
gibanje, ki ga je organiziralo angle-
ško delavstvo, je imelo cilj v reor-
ganizaciji državnega ustroja, na ka-
tero naj bi vplivala državna zakono-
daja, ki naj bi jo pa zopet delavstvo
zahtevalo od vladajočega razreda. —
Delavstvo si je ustvarilo močne stro-
kovne, predvsem pa gospodarske or-
ganizacije, ki edine morejo uvelja-
viti moč razredno-zavednega delav-
stva. Zidal je proletariat s tem stav-
bo, ki naj bi ga ločila od razredne
države in napravila neodvisnega od
vladajočega razreda. V meščanski
državi je nastala država in oblika
novega družabnega reda.

S to dobo so pokazali razredni
delavci novo smer v boju za boljšo
družbo. Pričetek razredne organizaci-
je, ki išče medsebojnih gospodar-
skih vezi proletariata znači pričetek
nove države, ki bo spodnesla z no-
vim gospodarskim aparatom polago-

ma tla kapitalistični državi. Tako
vidimo še danes, ko je moč strokov-
nih organizacij in njih vpliv zmanj-
šan na minimum, da je bila država
prisiljena in je priznala bolniško,
nezgodno in invalidno zavarovanje.
In to kljub temu, da vzdržujejo stro-
kovne organizacije svoj aparat, ki
služi v razrednem boju v oporo de-
lavstva, ki gmetno podpira in vzdr-
žuje delavstvo, če se nahaja v stav-
ki, če je brezposelno itd. Odtod iz-
vira tudi naklonjenost naprednejših
držav, ki priznavajo delavske gos-
podarske zadruge in cenijo visoko njih
pomen, kajti one imajo nalogo pre-
skrbeti ljudstvo z dobrimi in cenimi
živili. Vidimo torej povsod velike
uspehe razredne politike proletariata,
ki spodjeda in neopaženo spreminja
državno obliko kapitalizma. Ko se je
na Angleškem prvič uvedlo 10 urni
delavni čas po vseh obratih, je Karl
Marx po pravici trdil, da pomeni
uvedba 10urnega delavnika zmago
socialističnih načel (angleško delav-
stvo je do takrat delalo po 12, 14 in
16 ur na dan). Državo so razredno
bojne organizacije prvič prisilile, da
je sprejela minimalne zahteve delav-
skih organizacij. Ti prvi uspehi de-
lavskih organizacij pa nam značijo
obenem tudi pričetek važnosti soci-
alne politike v organizaciji. Od ti-
stega časa je bilo delo delavskih or-
ganizacij na polju socialne politike
ogromno.

Jasno je torej, da se mora spre-
minjati z minimalnimi zahtevami de-
lavstva in razvojem delavskih orga-
nizacij in njih močjo tudi oblika dr-
žavnega ustroja. Težnje delavstva in
njegove potrebe so prenesle delavske
organizacije na bojno polje: delav-
stvo se je bojevalo za zboljšanje svo-
jega socialnega položaja in delavske
zakonodaje. Meščanska država si ho-
če podaljšati nit svojega življenja,
zato udejstvuje na polju socialne po-
litike, načela razrednega delavstva.
Delavske mase pa so istočasno poka-
zale, da se hočejo že v meščanski
družbi gospodarsko osamosvojiti; po-

kazale so, da so sposobne ustvariti si že sedaj svoje življenske pogoje.

Kapitalizem se zaveda, da tiči v tem spoznanju proletariata zanj velika življenska nevarnost. Toda preko razvoja tudi kapitalizem ne more iti. Tisti, ki je na vrhuncu, mora iti potem nazdol, za njim pa pride drugi. Ko bo proletariati dovršil stavbo svoje razredne družbe, tedaj bo izvršil svojo misijo. Čim bolj pa bo

proletariat to stavbo pospešil, čim hitreje bomo sezidali novi družbi gospodarskih temeljev, tem preje bo nadomestil social. družabni ustroj sedanji sistem. Takrat bo zmagalo tudi načelo demokracije: manjšina se pokorava večini.

Proletariat pa bo nosilec nove boljše bodočnosti!

K novemu cilju sili s prvim korakom teptano človeštvo.

Naš rdeči praznik.

Mase proletarcev tvorijo mezdne sužnje sedem dni v tednu. V spomladi in jeseni kapitalizma je vladala beda med proletariatom: v nedeljo in delavnik delavstvo služi kapitalizmu. Z naraščanjem kapitalistične moči je nedelja in praznik postal za mezdne sužnje brez pomena.

Samo en dan počitka, en sam praznik smo zahtevali: praznik Dela, Prvi Maj.

Že nad trideset let je, ko je nastal odmor in tišina v vrstah razrednega delavstva. Socialna demokracija vsega sveta je imela mednarodni kongres v Parizu. Bil je to svetovni parlament Dela, zborovanje zastopnikov vseh dežel. In parlament Dela je proglasil po burno sprejetem predlogu francoskega sodruga Lavigne (Lavinj-a) prvi dan meseca maja za edini mednarodni delavski praznik.

Na praznik dela in miru niso tvorili takrat vsebinsko majske slavnosti vsakdanji krušni boji, temveč dvoje zahtev je položil mednarodni proletariati tisto leto na zeleno mizo kapitalizma: osemurni delavnik in delavsko zakonodajo. Kar je tvorilo tretji značaj majske slavnosti in majskih demonstracij, najdemo v Prvem Maju, kot prazniku pobratimstva vseh narodov in protestu proti vojni.

Slovenci smo bili v teh časih in še pozneje dolgo dobo let vezani v nacionalnih okovih. Predno so se zrušile in pretrgale te vezi smo v eni vrsti z delom nemškega, češkega, poljskega, hrvatskega in ogrskega proletariata tvorili enotno falango proti avstro-ogrskega militarizmu in imperializmu. Tudi praznovanje Prvega Maja je kazalo povsem drugo značaj kakor praznovanje, ki ga je imel proletariati ostalih držav, onostran mej Avstro-ogrske. Prvi Maj nam je bil takrat skupni in edini rog, skozi katerega smo trobili v ušesa militaristične avstrijske vlade. Mi v tisti dobi nismo imeli volilne pravice, ki jo je proletariati ostalih držav deloma že dosegel. Razumljivo je, da je imel na praznik Dela naš proletariati še posebne zahteve in parole, ki so dale majskim proslavam popolnoma drugo lice.

Kar smo praznovali mi na praznik Prvega Maja, to je praznoval proletariati drugih dežel na dan volitev.

Isti vpliv, ki ga je napravil poldrug milijon nemških socialističnih volilcev na nemško buržoazijo in rje-no meščansko monarhistično vladno, je napravila slavnost Prvega Majnika leta 1890. in 1891. na avstrijsko vladno, da je odpravila izjemno stanje, s katerim je hotela uničiti socialno demokracijo in z njo socialistično gibanje.

In tako je korakal avstrijski proletariati leto za letom, korak za korakom. Že leta 1897. je dosegel proletariati drug uspeh: volitve v

splošno kurijo, ki so prvič omogočile, da je poslal proletariati na parlamentarne klopi svoje zastopnike, ki so tekom dolgih let potem spravili nešteto mišterstev na zatožno klop.

Vse to je prinesel delavski praznik, praznik ponižanih in razžaljenih. Naučil je proletariati, da je organiziral demonstracije. Tako je l. 1905. dunajski proletariati odpravil parlament meščanskih privilegiran- cev in diktatorskih absolutistov.

Tudi na delavni čas je imel Prvi Majnik od svojega postanka velik vpliv. Delavci, ki so delali nekoč po šestnajst, dvanaest in deset ur na dan, so danes v tovarni le po osem ur. In proletariati ne bo ostal vedno pri osemurnem delavniku...

Majska slavnost se spreminja, spreminja se zato, ker jo je rodilo življenje in vse kar živi, se spreminja. Na praznik Dela smo zidali, polagali opeko na opeko, zahtevali smo računov, zahtevali smo za delo plačilo, zahtevali smo soodločevanja. — Splošno volilno pravico! je bil nek- daj naš bojni klic. Ženam enake pravice! Osemurni delavnik! Delavstvu socialne zakonodaje! je naš klic danes. Mir med narodi! kličemo že od leta 1848.

Za nas ni pogojev, ali dobimo zahtevane pravice, ali ne.

Ni najlepša zgodovina krvi, a mi, ki verujemo v zmago, tudi vemo, da zmag ni brez žrtev. Nismo prijatelji krvi, zakaj mnogo nepotrebnih žrtev je že bilo in nam to ni ljubo, niti ne želimo, da bi se to še mnogokrat ponovilo.

Na dan Novega leta 1914. ki je prinesel vihar, ki je zanetil ogenj v evropskem kozolcu politim z azijskim oljem, je imel bolgarski sabor (parlament) svoj buren dan, zakaj stol pod škrlatnim nebom se je takrat močno zamajal in na stolu je sedelo veličanstvo, ki ima danes priliko hoditi tudi za plugom, kakor nekdanj veličanstvo cesar Jožef II.

Bolgarska je takrat že prestala svoj prvi vihar (balkanska vojna). Vihar je napravil 60.000 žrtev, ki niso ničesar zakrivilo.

In v parlament je poslalo 90.000 volilcev sedemintrideset socialističnih poslancev, ki niso preveč pri- jazno sprejeli veličanstvo, ko se je pripeljal v sabor, da čita napisan govor. Vodja socialistične parlamen- tarne delegacije je pristopil k veličanstvu in ga lepo nagovoril: »Česa iščete tukaj? V imenu šestdeset- tisoč nedolžnih vojnih žrtev, devet- deset-tisoč volilcev in sedemintride- set poslancev protestiram proti Vaši navzočnosti v tej zbornici!« In gos- pod se je zelo oddahnil, ko so soci- alisti odšli iz zbornice. Ali kmalu je zapihal veter, ki je odnesel s škrla- tom prevlečen stol z gospodom Fer- dinandom vred. Njegovo veličanstvo ni nihče silil, samo je šlo... Razvoj gre svojo pot in ne pozna ovir.

družabnega reda v bodočnosti, tem- več hočem le reči, da bo ta oblika igrala veliko vlogo v prehodni dobi, ki bo tvorila most iz sedanje kapita- listične v bodočo socialistično družbo.

Delavske produktivne zadruge so edine, ki so poklicane, da uspešno in vzgledno delujejo na to, da se posta- vi proletariati na samostojna, realna gospodarska tla in si potom gospo- darskih izkušenj, ki so za gosporar- sko osamosvojitve proletariata neob- hodno potrebne, vredi gospodarske temelje bodočega družabnega reda, kojega nosilec bo proletariati.

V drugi vrsti je potrebna proleta- riatu izobrazba, brez katere ne more voditi javne kontrole nad obrati in državnim gospodarstvom.

Za delavstvo ni nobeno orožje bolj uspešno, kakor organiziranje lastne delavne moči; drug važen fak- tor, to je kupna moč, pa mora pora- biti za dviganje svojega premoženja (kapitala). Z izvedbo teh dveh načel: da proletariati organizira svoje delav- no moč in rabi kupno moč za dviga- nje lastnega premoženja je izrečena nad kapitalizmom smrtna obsodba, ker se mu vzame na eni strani delo, na drugi strani pa nima kupcev za svoje produkte. Tisti trenutek, ko se bo proletariati popolnoma zavedal in tudi s temi dejstvi delal in računal, bo moral današnji kapitalistični dru- žabni in proizvodni sistem tudi pro- pasti.

Zadružna (ne zasebna) lastnina je do danes edini protitež in protiob- lika sedanji zasebni (privatni) lastni- ni v kapitalistični družbi. Do popolne socializacije vsega svetovnega gospo- darskega aparata je oblika zadružne lastnine poklicana, da napravi pre- hodno dobo do prevzema gospodar- stva po proletariatu in njegovi obla- sti.

Da to dejstvo odgovarja resnici: da je namreč misel zadružne (skup- ne) lastnine najbolj primerna za pre- hodno fazo k socializmu, govori oko- liščina, da je nujno potrebno, da se izvede enotno vodstvo in nadzorstvo nad poedinimi gospodarskimi pano- gami, kakor tudi nad celotnim narod- nim gospodarstvom po načelu gospo- darske samouprave. To načelo je de- loma v zadružništvu že izvedeno, v kolikor pa ni, bo to zelo lahko izved- ljivo. Nasprotno je to načelo težko iz-

vesti v občinskih, okrajnih, pokrajn- skih in državnih podjetjih, kajti pri imenovanih podjetjih igra veliko vlo- go volja in vpliv vladajoče stranke in delavstvo v takih podjetjih ne more samostojno misliti in gospodariti. Go- spodarsko delo je na ta način popol- noma brez vpliva od strani delav- stva.

Na kratko lahko rečemo: delav- sko zadružništvo v vsakem pogledu podpira z moralnimi vzgledi hitrejši razvoj in pospeši samostojen nastop proletariata na gospodarskem polju in sicer v glavnem s tem, da proleta- riat zadružna misel izobrazuje in ga vede s praktičnimi vzgledi do skup- nosti, ki vodi do zmage. Moralno ga prisili, da se zanima za vsa gosporar- ska vprašanja, pridobi si znanje na gosporarskem polju ter si na ta na- čin zbere večji krog voditeljev, ki razširijo delokrog proletariata na go- sporarskem polju. Krog teh duševnih voditeljev proletariata na gosporar- skem polju je nujno potreben za slu- čaj, da proletariati prevzame državni aparat v svoje roke.

Iz teh važnih razlogov, od katerih smo jih nekaj zgoraj navedli, more- mo sklepati in priti do zaključka, da se mora delavsko politiko v veliki meri v bodoče usmeriti v to smer; delavstvo pa ima dovolj prilik, da o teh važnih problemih premišljuje in izreka sodbo. Gosporarska vprašanja delavskih organizacij so tvorne in gi- balne sile delavskega gibanja, kajti zdrava gosporarska politika bo uspo- sobila proletariati za velike naloge, ki ga čakajo v bodočnosti.

Letošnji 1. Maj naj ne bo zato le spomin na zgodovinske boje svetov- nega proletariata za njegove pravice, temveč naj bo tudi klic po ustanovitvi lastnih delavskih samoupravnih edi- nic, iz katerih se bo izimil uspešen napad in boj proti nasprotnikom go- sporarske osamosvojitve delavskega razreda. Ko se bo proletariati doko- pal do spoznanja, da je ta boj za zma- go na gosporar. polju potreben, takrat boj delavskega razreda ne bo brez- uspešen, temveč bo delavstvo kora- kalo proti zmagi, kajti ono bo imelo v svojih gosporarskih podjetjih moč- no oporo, zaslonbo in pomoč. Iz za- ledja bo delavska armada dobivala vse, kar bo potrebovala v svojem boju.

Jože Berdajs:

Vojna — vojni.

Bankrot kapitalističnega gospodarstva.

Gosporarski boj med Francosko in Nemčijo se s koncem svetovne vojne ni končal, temveč še poostril. Zakaj je postalo vprašanje zasedbe ruhrskega industrijskega komplek- sa po francokih četah tako važno in postaja poleg tega še vedno bolj komplicirano? To vprašanje ni samo vprašanje za francoske in nemške ka- pitaliste in za kapitalistično družbo sploh, temveč to je vprašanje, ki ga bo moral rešiti tudi proletariati; to vprašanje je: ali je bližji delavcu domači kapitalist ali delavec iz tuje sosednje ali kake druge države. Nad tem vprašanjem se je razbila leta 1914. delavska internacionala, ker je prevladoval v delavskih vrstah naci- onalno-šovinistični duh. Ako med- narodni proletariati ne bo tudi danes ugodno rešil tega vprašanja, bo iz- gubil proletariati zopet internacionalno orientacijo in stal bo v nacionalno grupiranih skupinah razcepljen v ne- šteto kosov proti mednarodno orga- niziranemu kapitalu. Zato je zased- ba ruhrskega ozemlja tudi važno vprašanje za delavsko gibanje.

Kako je prišlo do tega zamotane- ga vprašanja?

Na gosporar-skem polju sta bila pred vojno glavna konkurenta An- gleška in Nemčija. Jasno je, da je moralo priti prej ali slej do hudega gosporarskega dvoboja med tema dvema državama. V tem dvoboju je moral igrati seveda glavno vlogo go- sporarski moment, kajti jasno je, da se je vršil ta dvoboj zato: ali bo do- bila svetovni trg v svoje roke Nem- čija ali pa ga bo obdržala še nadalje Angleška.

Za dvoboj pa je treba armade in orožja. Ker je Angleška okrog in okrog obdana od morja, je čisto go- tovo, da armada na suhem v taki deželi nima pomena in da mora ta- ka dežela iskati opore in zaslonbe v močni mornarici. In Angleška je imela že od nekdanj izborna morna- rico, s katero je podjarmila eno če- trtino sveta in milijone in milijone ljudi.

Da bo prav kmalu prišlo do hu- dega spopada, zato je vedela tudi Nemčija. In za ta spopad je tudi pripravila armado na suhem, s ka- tero se ni mogla kosati nobena ar- mada na svetu. Ko so nemški držav- niki sanjali o nemškem gospodstvu na svetovnem gosporarskem trgu, so vedeli, da bo najhujši boj z angle- škimi konkurenti. Vedeli so, da ima- jo izborna armado na suhem, s ka- tero pa angleške konkurence ne mo- rejo uničiti. In pričeli so graditi in spopolnjevati svojo mornarico, ki se je v svetovni vojni tudi izborna ob- nesla. To je bil torej prvi korak in prvo znamenje, da bo spopad hud in dolgotrajen.

Drugo kar je storila Nemčija, je bil podroben načrt za spopad. Tudi ta načrt je bil dobro zamišljen. Vo- jaška zasedba Belgije je bila za iz- vedbo tega načrta nujno potrebna. Predpriprave so bile v teku in leta 1913. so imeli nemški trgovci v tr- govski zbornici glavnega belgijskega trgovskega pristanišča Antwerpna že večino. Zakaj? Nemški kapitalisti so pripravljali teren za vojaško zased- bo s tem, da so vrgli ogromno šte-

Joža Otorepec:

Delo za novo družbo.

Revolucionarno delo ne vidimo le v tem, da obsoja proletariati dan na dan današnji izkoriščevalni sistem sedanje družbene uredbe, niti ne v pridigovanju o edinozveličavnem stališču taktike v razrednem boju; poleg tega moramo polagati največjo važ- nost na to, da bo proletariati znal svo- je sile, ki tvorijo pravzaprav jedro bogastva proletariata, tudi sam orga- nizirati in vporabiti že v današnji družbi v svojo lastno korist, to je v korist večine človeštva.

Da je to zbiranje delavnih sil pro- letariata mogoče vporabiti v korist njega samega, nam pričajo sijajno razvite produktivne zadruge posebno na Angleškem, pa tudi v drugih de- želah.

Za dosego svojega cilja: socializa- cije, delavstvo nima lepše in gladkej- še poti nego je pot delavskega za- družništva. Cilj delavskega razreda je danes socializacija proizvodov. S tem se- veda ni rečeno, da je to edina oblika

vilo nemških trgovcev v belgijska trgovska središča.

Belgija pa je bila v tesnih trgovskih vezeh s Francosko. Francoski kapitalisti so imeli v Belgiji naložen ogromen kapital in zato Francoski ta načrt nemških kapitalistov nikakor ni bil všeč in Francoska se je od prvih početkov gospodarskega spora med Angleško in Nemčijo naslonila na Angleško. To pa je vedela tudi Nemčija sama in zato je šel njen načrt za tem, da iz Belgije njena armada vdere na Francosko in tam diktira po porazu nad Francosko mirovno pogodbo. S tem bi uničila Belgijo in Francosko in šele potem bi se pričel spopad z Angleško. Ta spopad pa bi otvorila nemška mornarica na morju.

Angleška je za ta načrt vedela in se za ta spopad na morju tudi pripravljala, toda mnogo bolj mrzlično nego Nemčija.

Angleška se ne drži evropske celine in je jasno, da mora igrati neko posebno vlogo. In ta vloga Angleške je zgodovinska. Naloga angleških državnikov je bila do danes, da drže takozvano ravnotežje na evropski celini. Skozi celo zgodovino opazimo, da je Angleška priskočila v boj med dvema državama vedno šibkejši na pomoč, da je uničila s tem nevarnejšega nasprotnika. To vlogo je igrala pri vseh sporih med Francoske in Nemčijo.

Kdo je bil šibkejši pred svetovno vojno? Francoska, ki se od poraza pri Sedan leta 1870—1871 ni mogla gospodarsko opomoči, med tem ko je postala Nemčija po zmagi pri Sedan resna konkurentinja Angleške. Zgodovinska naloga Angleške je bila, da je torej stopila na stran šibkejšega in to je: na stran Francoske proti Nemčiji.

Vsaka vojna in oborožen spopad med dvema ali več državami ima svoje vzroke in svoj povod. Vzroki so penavadi globoki, — povod pa je lahko zelo malenkosten.

Kaj je bil vzrok svetovni vojni? Vzrokov je bilo mnogo in vsi so bili globoki; iz prejšnjega pa je razvidno, da je bil glavni vzrok gospodarska konkurenca na svetovnem trgu med Angleško in Nemčijo. Drugi vzroki pa so bili bolj postranskega pomena.

Kaj je bil pa povod svetovni vojni? Povodov je bilo po mnenju raznih politikov več, vsi pa so bili zelo zelo malenkostni. Povod svetovni vojni je dal menda umor avstro-ogrskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda.

Za nas je sedaj to postranskega pomena, zanima nas bolj potek in razvoj svetovne vojne.

Nemčiji se je že od začetka svetovne vojne spačil načrt, ker je pač vojaško zasedla celo Belgijo, ustavila pa je prodiranje nemške armade francoska armada, ki ni pustila, da prodre nemška armada v osrčje Francoske. Srečo Francoske lahko pripisujemo tudi močnim in skoro nezavzetim trdnjavam ob predvojni francosko-nemški meji. Da so si razbijali in tudi razbili Nemci svojo glavo nad temi trdnjavami nam dokazuje obleganje Verduna.

Ker se je tu nemški načrt precej izjalovil, je morala Nemčija svoj načrt spremeniti v toliko, da je gospodarsko popolnoma uničila severno-francoske zasedene pokrajine. Nadaljnji razvoj svetovne vojne nas ne zanima toliko; iz svetovne vojne je Nemčija izšla premagana — Francoska oziroma Angleška pa kot zmagovalki. Mesto Nemčije pa sta diktirali mirovno pogodbo Francija in Angleška. Gospodarsko pa je bila pravzaprav poražena Francoska, kajti predno bo obnovila in vzpostavila zopet svojo industrijo v porušeni pokrajini, bo Nemčija zopet dvignila svojo glavo, kajti njej bi bilo to lahko, ker v njenih pokrajinah ni razsajal vihar svet. vojne V versajski mirovni pogodbi so naložili zavezniki Nemčiji precejšnje breme, ki bi ga pa vendar lahko nosila. Toda Nemčija je napravila pogreško, ki je Francoski le ena sama velika usluga. Odpovedala je poravnavo naloženih ji denarnih obveznosti. Francoska je to neogledano kost hitro pograbila in zasedla najbolj industrijsko ozemlje Nemčije — Ruhr. Francoska je pri tem vedela, da bo le na ta način pritislila gospodarsko Nemčijo k tlom, kajti vedela je, da bi vojna bremena Nemčija lahko nosila, medtem, ko bi porušene pokrajine Francoska dvignila industrijsko še-le po letih in letih.

Za proletarijat pa je na tapetu pri tem sporu važno vprašanje: ali je proletarijat za fronto revnih in izkoriščanih proti fronti bogatih in izkoriščevalcev, ali pa je za fronto delavcev in kapitalistov ene narodnosti proti fronti delavcev in kapitalistov druge narodnosti. To vprašanje je že enkrat razbilo proletarsko fronto in vrglo proletarijat v vojni metez, kjer sta se borila brat proti bratu. Ali se bo proletarijat še enkrat razbil po nacionalno-šovinističnih pravilih na sto in sto delov?

Pripravi se za II. vsedelavski zlet v Maribor I. 1923!

Podlistek.

Janko Telban:

Sredi kaosa.

Jutro je vstalo polno napetega pričakovanja.

Vse mirno.

Za barikadami po cesti je prikorakal Ivan, visoko držeč v roki rdečo zastavo. Naravnost proti njej je krenil, po polomljenih vozovih je splezal prav na vrh in zastava je zavihrala v mlademu jutru, polna upanja, ter s konci božala njegovo odkrito glavo ter zavijala črne lase v rdeči pajčolan. Vse oči so se vrple vanjo in mnogi je v srcu vzkliknili:

»Pozdravljena zastava svobode!»

»Vojaki!« je spregovoril tisti kip na barikadi. »vojaki, naš boj je svet, svet kakor vaša dolžnost, podajmo si roke in korakajmo nasproti boljšemu življenju. Vsi za enega, eden za vse na poti do — — —«

S tretjega nadstropja je priletela opeka ter zadela Mirka, ki je stal na hodniku, na glavo. Prebila mu je kapo, čelo, brhka postava častnika je opotekajoče prišla za prazen zrak in mlad rožnat obraz je obšla rdeča kri...

In tedaj je počilo enkrat, dvakrat, stokrat... tisočkrat. Krik, vik, ječanje... kri, samakri. Postave z železnimi kladivi v rokah so ležale, kakor snopi na njivi, rdeča zastava je padla ter pokopala pod seboj proletarce.

Kri je polzela, kapljica za kapljico po barikadi na umazana prašna tla, dalje po cesti, vedno večji jarek. v kanale in dalje v reko Lordano. Pod zastavo pa je ležal Ivan ves rdeč in zdelo se mu je, da sanja. Po široki cesti je pripeljal voz, vlekel ga je treje parov konj. Ves je bil posut z zlatom, srebrna kolesa, ojnice, diamantni držaji, na njem pa so sedeli kralji, cesarji, papeži, škofje, bankirji in tako dalje... Naravnost proti barikadam je zapeljal zdaj... zdaj bo strl tudi njega.

Sinko moj, sinko, je klical glas po mrtvaški poljani.

Sinko! Oh!...

S tresočo roko je privzdignil rdeče platno in solze so se mu mešale s toplo rdečo tekočino. Poljubljal ga je na ustna, potem je z negotovimi koraki odšel po zapuščenih ulicah. Zadel se je tu pa tam ob rob, a bolelo ga ni več... Lordana je šumela ter gnala valove proti vzhodu, pri bregu mrtva, v sredi deroča. Mrtva

V dolini pod Triglavom.

Malokdaj ali pa skoro nič se ne sliši zadnje čase od kovinarskega delavstva z Jesenic. Ker je pa potrebno, da po daljšem času malo bolj globoko posvetimo v razmere in položaj tukajšnjega delavstva, bo pa sodrug urednik gotovo tako prijazen, da nam odstopi malo več prostora.

Z ozirom na pretečena nešteta mezdna gibanja v trdnem boju za ekzistenco je do danes ostalo tukajšnje delavstvo enotno v enotni organizaciji. Preko vseh bojev pa, ki so se že in se še vršijo, pa živimo v splošnem še zelo v staroveških razmerah.

Predvsem kar se tiče delavskih plač stojimo povprečno skoro za 50 odstotkov na slabšem, kakor v predvojnem času, dasi že pred vojno zaslužek ni bil niti najmanj primeren; poleg tega pa je draginja pri nas tu še večja, kakor malokje v Sloveniji.

Po vsej najhujši železindustrijski krizi se zadnje čase v vseh tovarnah: na Savi, Javorniku in Dobravi razmeroma dobro obratuje; edini izgovori padajo sedaj radi nakazila bančnega kredita (pomanjkanje denarja); temu je pa kriva zavožena finančna politika naše države. Sicer pa, če si ogledamo stvar od vseh strani, bi si delavstvo pri sedanjih konjunkturah še v marsičem lahko opomoglo iz sedanjega bednega stanja. Eden glavnih vzrokov, da se tukajšnje delavstvo ne more dokopati do boljših razmer, je predvsem pričetek razvoja tukajšnje industrije. Na kratko povedano: vse skupaj je bilo grajeno brez posebnih načrtov, vse skupaj stoji v nekaki tesnobi brez pravih razvrstitev oddelkov in primernih gradbenih projektov.

Elektrodna tovarna na Dobravi tvori s tehničnimi vidiki sicer nekako izjemo, higijeničnim potrebam delavstva pa tovarna tudi ne odgovarja. Vseh elektrodnih tovarnih na celim svetu je samo dvanajst in jasno je, da ima ta produkt v bodočnosti še široko in odprto polje, ako bo tehnika tako napredovala.

Na Javorniku se je sicer zadnja leta zmodernizirano težko valjarno, ki je bila poprej na Savi, vzpostavilo nanovo po najnovejšem sistemu; popreje je bila težka valjarna (Grobstreke) na Savi, sedaj pa je na Javorniku in tako se prevaža blago sem tja. Na pr. martinove peči so na Savi in se mora vsak izdelek prevažati pol ure daleč na Javornik; železo se seveda med prevažanjem znatno ohladi ter se iz tega razloga porabi veliko več premoga kot pa se ga je popreje, ker se mora izdelke z Javornika prevažati zopet na Savo, ker je žična valjarna na Savi itd.; takih tehničnih napak (kolikor niso zapreke radi vodne sile) bi lahko še mnogo našli.

go našli, vendar pa, ker se zadnje čase precej dela na moderniziranju podjetja, prepuščamo vsekakor to vprašanje tehničnim izvedencem, da se ne bodo zgražali, zakaj se vmešavamo mi v zadeve podjetja. Dovolili smo si omeniti to le v toliko, v kolikor se faktično lahko dokaže, da ta celota slabega tehničnega vodstva v glavnem škoduje delavstvu.

Vodna sila, katere izraba je za tukajšnje podjetje v pripomoček kot glavni faktor v konkurenci, iz zgoraj navedenih razlogov tehnične nedoslednosti v veliki meri izgublja svojo vrednost, radi česar se seveda išče izhoda v konkurenčnem boju na drug način in da se to v veliki meri vali na delavske rame in plače, je čisto jasno. Predvsem pa je treba omeniti tudi to, da se je pri zgradbi podjetja v splošnem gledalo samo na to, kako bi si z enostavnimi stavbami brez vpoštevanja higijeničnih zahtev dobe povečalo podjetje dobiček.

V mnogih obratih imamo silen preprih, da so v poletni vročini prepoteni delavci izpostavljeni hudemu in nevarnemu prehlajenju, drugi obrati so zopet premalo zračni in so pretemni, po večini so stroji preveč na kupu. O snažnosti v mnogih oddelkih ni niti govora, čemur pa je mnogo krivo delavstvo samo. Delavci zapuščajo prašni in prepoteni, drugi zopet z oljem in mastjo namazani delavnice; prilike pa nimajo, da bi se okopali. Niti sredstev za umivanje rok ni v mnogih oddelkih. V nekaterih oddelkih nima delavstvo niti shramb in omar za obleko itd. Na Savi pa ni niti urejene prepotrebne kopelji, dočim jo imata tovarni na Javorniku in na Dobravi, četudi nista povsem zadovoljivi.

Ce preidemo sedaj iz navedenih razmer, ki pa še iz daleka niso prava stika za življenje delavstva v teh tovarnah, najdemo v pretežni večini še žalostnejše razmere.

V početkih in razvoju tukajšnjega podjetja je takratno vodstvo znalo na priprost način nayežati delavstvo na se. Mesto, da bi bilo podjetje gradilo prostorna zdravstvenim zahtevam odgovarjajoča stanovanja, je pa posameznim delavcem nakazalo kredit, da se si sami postavljali male kočice, nekateri večje, drugi manjše. Večina delavcev pa, ki so prišli pozneje v tovarno, pa se podtika po podstrešjih in nezdravih stanovanjih, ki so vse preje, kakor primerna stanovanja. Ti delavci preživljajo dandanes žalostno usodo. V mnogih slučajih so te luknje vlažne (posebno po zimi), nobena pravega prostora ni za zračenje pohištva in podobno; mnogi neradi prenašajo svoje razdrapanje stvari poleti na sonce in tako stanujejo de-

reka, globoki tolmuni. In po njej so se vlekle rdeče lise, kanali so donasali nov material.

Lordana! Lordana! Pin rossa fontana.

Nagnil se je čez rob.

Ha tam, kaj je tam, rdeča kri... proletar...

Šumelo je nad valovi, srebrnosivi lasje so se pokazali iz vode, potem pa je bilo vse tiho in Lordana je zaspalo gnala valove proti vzhodu. — Na barikadi pa je ležala Maša na svojem izvoljencu in poljubovala napol gorko telo. V daljavi pa so stale svetle ideje, polne solnca, zavite v temne tkanine.

Lordana, Lordana, rdeči vodnjak.

IV.

Mračna dvorana postelja ob postelji, med njimi hodijo sestre v belih oblekah z modrimi predpasniki, tiho po prstih, boječ se hrupa, ter tolažijo zdaj tega zdaj onega bolnika; duh po lizolu in jodu, tam nekje v kotu tiktakanje ure, stroj, ki meša zvoke bitja z vzdihmi mrzličnih bolnikov. Dolga mračna sobana, polna obvezanih glav, — hropečih prsi, — pretrepanih nog, spačenih obrazov. Zdaj — tam ob oknu se je zopet nekdo dvignil, zakrilil z rokami po

zraku, teo je padlo nazaj — ni ga več.

Ura tiktaka dalje...

Na sedmi postelji od vrat leži Ivan. Krogla mu je predrla desna pljuča, ter oddrvela naprej po ulici. Dva dzeva sta že minula, pa še vedno leži v nezvesti, izgubil je veliko krvi. Ob postelji pri njem sedi Maša, in mu menja mrzle obkladke. Oči so ji upadle, veliki črni kolobarji okoli njih. Lica so izgubila barvo, le lasje, zlati lasje so ostali isti ter ljubezen in bolest. Brez pokoja in spanja trepeče za edino bitje, katero ji je še ostalo. vsak dih, krik ji je nož v srce.

V negetovosti minejo dnevi dolge večnosti. Koncem tedna klic: Maša in poplačano je trpljenje, bdeče noči, novo upanje vstaja v duši...

Zaspal je. Nevarnost je odstranjena. Ljubeči poljub na čelo...

Dolgi tedni in meseci so pretekli, predno se je izpraznila dvorana, mnoge je odpeljal črni voz, zaspali so mirno spanje proletarcev, ne zbudili jih več blesk zlata, mnogi so pustili nogo, roko v ambulatoriju, drugi so zopet šli v boj za vsakdanji kruh.

lavci v nevzdržljivih razmerah. — V mnogih slučajih pa stanuje v teh ne-zdravih luknjah še veliko število rodbinskih članov. Pa tudi mnoga tovarniška stanovanja ne odgovarjajo razmeroma velikim družinam, le malo jih je, ki se jih lahko prišteva k srečnim.

Ko se je posameznikom dajalo priliko, da so si sami gradili na kredit svoje hišice, si lahko mislimo s kakim trdom so si jih postavili; po večini so cel dan garali v tovarni, nato pa so kopali in pripravljali do temne noči svoj dom. Tako je postal na eni strani popolnoma odvisen od tovarne, ker ji je bil dolžan, na dru-

gi strani pa je bil brezmejno izkoriščen. Tako je znalo takratno vodstvo odvzeti vsem važnejšim delavcem prosti čas in jih postavilo v odvisnost. Zavarovala pa se je s tem tudi proti temu, da delavstvo na vse to ni imelo časa misliti, delavci podjeto niso bili »nevarni«. Vodstvo je na ta način znalo takrat umetno razdvajati delavsko solidarnost na ta način, da je v plači postavilo »frajtarske šarže« z nekaj vinarji razlike in tako z nebrzdano pohlepnostjo po akordnem delu delavstvo priganjalo in vezalo roke na podjetje, kar se danes še prav pogosto ponovi.

Kongres kovinarjev na Jesenicah.

(Izčrpno poročilo bo izšlo v posebni brošuri.)

Kongres je pričel s svojim delom v nedeljo dne 1. t. m. dopoldne. Pri otvoritvi kongresa je kovinarska godba na Jesenicah zaigrala delavsko pesem »Naprej«, sodeloval je tamburaški zbor »Svobode«.

Kongres so pozdravili: za »Svobodo« s. J. Smolej, za pevsko društvo »Sava« s. V. Ambrožič, ter za podružnico kovinarjev na Jesenicah s. A. Korbar.

Predsednik s. Svetek se nato v imenu kongresa zahvali za lep sprejem, ki so ga priredili jeseniški sodruzi in preide nato takoj k poročilu predsedstva. V jako obširnem referatu je obrazložil delo centralnega odbora v prejšnjem letu. Iz referata je bilo posneti, da je centralni odbor kovinarjev vedno stremel za tem, da je izvajal vse sklepe in delal v zadovoljnost članstva ter v procvit organizacije.

Nato je podal tajniško poročilo s. Golmajer. Iz tajniškega poročila je bilo razvidno, da se delo polagoma sistematizira, da so pa razne okolnosti, ki to zaprečujejo. Tajništvo je bilo najbolj zaposleno z meznimi boji. V preteklem letu se je sklenilo in obnovilo 12 kolektivnih pogodb. Vsako teh pogodb pa je drugačna, vsekakor pa se jih je skušalo sistematizirati. Uspeli so bili povprečno od 80 do 100%.

Organizacija se je morala boriti tudi za priznanje zaupnikov, zlasti pa odbijati vse napade kapitalistov na vse dosedaj od delavstva priborjene pravice. Organizacija se je borila z vsemi sredstvi, da te napade odbije. V tem poslovnem letu smo imeli 3 stavke. Prvo pri Westnu v Celju, drugo v Plavžarni v Storah in tretjo v Strojnih tovarnah in livarnah v Ljubljani; iz tega je razvidno, da je organizacija napravila svojo dolžnost.

Nadalje je poročal o težkočah, ki so jih delale oblasti, ki so ustaj-

novljene v zaščito delavstva, da so pa le-te večji del ščitile kapitaliste.

Za tajniškim poročilom je podal blagajniško poročilo blagajnik sodr. Jankovič. Razen drugega je v njegovem poročilu najbolj zanimiva navedba, v kaki izmeri plačajo posamezne podružnice prispevke in sicer povprečno: Ljubljana 4.39 Din, Lesce 3.24 Din, Tezno 3.04 Din, Kamnik 2.96 Din, Javornik 2.89 Din, Store 2.52 Din, Jesenice 2.46 Din, Guštanj 2.34 Din, Muta 2.30 Din, Celje 2.28 Din in Dobrava 1.85 Din.

Za kontrolo pa je poročal s. Malenšek in izjavil, da je kontrola vedno našla vse v najlepšem redu, ter predlagal absolutorij.

Po teh poročilih se je začela debata, v katero so posegli skoraj vsi delegati. Iz debat in poročila se je razvidelo, da dela napake le tisti, ki dela v pokretu ne pa tisti, ki čaka na to, kaj bodo drugi napravili. Nato je dobil centralni odbor odvezo.

Prešlo se je na 4. točko dnevnega reda »Delo za enotno kovinarsko organizacijo v Jugoslaviji«. K tej točki je bil referent s. Svetek in je bil njegov referat in tozadevna resolucija objavljena že v zadnji številki »Delavca«.

K 5. točki: »Sprememba pravilnika« je referiral s. Jankovič. Referent je povdarjal pomanjkljivost sedanjega pravilnika, ter predlagal bistvene spremembe v pravilniku. Debatiralo se je od točke do točke in se je osnutek sprejel z izjemno, da se bolniške podpore odpravijo.

Resolucija k 6. točki »Socialna zakonodaja« je bila brez spremembe sprejeta.

7. točka dnevnega reda je bila »Stavkovna in tarifna politika«, referent je bil s. I. Selan. Po daljši debati se je izvolila komisija, ki je izdelala še en dodatek k referentovi resoluciji. (Dodatek bo objavljen v posebnem poročilu, ki ga bo izdala organizacija.)

K 8. točki »Organizacijski tisk« je referiral s. V. Vrankar. Resolucija referenta je bila samo v toliko spremenjena, da se je črtala 3. točka resolucije. (Glej resolucijo v 11. številki »Delavca«.)

Pri 9. točki dnevnega reda »Gospodarska politika« je referiral s. J. Otorepec; navzoč je bil tudi s. Štefan Dražil, ravnatelj Konsumnega društva. Po referatu se je vnela živahna debata, iz katere je bila razvidna potreba smotrene gospodarske politike. Tozadevna resolucija je bila neizpremenjena sprejeta.

Pri 10. točki dnevnega reda »Volitev novega odbora, nadzorstva in razsodišča, so bili soglasno izvoljeni naslednji sodruzi v centralni odbor: Fran Svetek predsednik; V. Vrankar podpredsednik, Joža Golmajer tajnik, Kilijan Jankovič blagajnik; odborniki: Jože Otorepec, Jože Štrus, Franc Jordan, Franc Vidmar in Anton Zagar; namestniki: Franc Gros, Ivan Ropret, Josip Repar, Lojze Širca in France Košenina. V kontrolo: Avgust Schley, Miloš Trobonjača, Iv. Selan iz Ljubljane in Vinko Ambrožič z Jesenic, ter Ferdo Kemperle s Tezne. V razsodišče: Martin Erjave,

Kajo Delič, Ivan Zurec, Ivan Širca, Ivan Kocijan; namestniki razsodišča: Martin Leder, Ivan Kos, Franc Kosec, Josip Fistič in Edvard Manžini.

Pri 11. točki dnevnega reda se je obravnaval predlog centralnega odbora kovinarjev glede okrožnega strokovnega tajništva v Celju. Po daljši debati se je sklenilo, da se zadeva odstopi v rešitev plenarni seji Strokovne komisije.

Predsednik s. Svetek konstatira, da je dnevni red kongresa izčrpan ter zaključil kongres s pozivom na delo za boljšo bodočnost.

Ker je ravnateljstvo tovarne KID na Jesenicah dovolilo delegatom, da si ogledajo tovarno na Savi, so se nato korporativno podali vsi delegati v tovarno, ki je ena največjih te vrste v Jugoslaviji.

Za slovo je zaigrala še enkrat kovinarska godba, nakar se jim je predsednik s. Svetek še enkrat zahvalil, ter jih pozival, da započeto kulturno delo nadaljujejo.

H koncu opozarjamo, da bo v najkrajšem času izšla brošura o delu tega kongresa in jo vsakemu kovinarju priporočamo.

Naše organizacije.

Kemična stroka.

III. redna skupščina »Osrednjega društva kemičnih delavcev« se bo vršila 3. junija t. l. v prostorih g. Kavčiča, Selo št. 25 (poleg kemične tovarne) z naslednjim dnevnim redom:

1. Otvoritev skupščine. 2. Poročilo predsedstva: a) tajništva, b) blagajnika, c) nadzorstva. 3. Reorganizacija osrednjega društva. 4. Stavkovna in tarifna politika. 5. Izobraževalno delo. 6. Povišanje prispevkov. 7. Sprememba pravilnika. 8. Volitev načelnika in nadzorstva. 9. Raznoliterost.

Dnevni red se spremeni v toliko v kolikor pošljejo podružnice svoje predloge.

Na podlagi § 11. društvenih pravil ima vsaka podružnica, ki šteje 100 članov pravico do enega delegata, na vsakih nadaljnjih 50 članov pride še po en delegat. Manjše podružnice ozir. skupine imajo enako pravico do enega delegata. Podružničnemu vodstvu naj podružnice naznanijo število svojih delegatov do 27. maja t. l.

Za vodstvo O. D. K. D.

Lipož Franc, Rejc Valentin,
t. č. predsednik, t. č. tajnik.

Članska zborovanja naših podružnic se vrše na podlagi poslanih okrožnic v sledečem redu:

V Mojstrani dne 6. maja ob 14. uri.
V Hrastniku (steklarji) dne 10. maja ob pol 10. uri dopoldne.
V Vevčah dne 10. maja ob 14. uri.
V Medvodah dne 13. maja ob 14. uri.
V Hrastniku (kemični delavci) dne 15. maja ob 15. uri.
V Mostah dne 17. maja ob 16. uri.
V Rušah dne 18. maja ob 17. uri.
V Mariboru dne 19. maja ob 17. uri.
V Prevaljah dne 20. maja ob 9. uri dopoldne.
V Ljubljani dne 23. maja.
V Gotovljah dne 25. maja ob 17. uri.
V Libovjah dne 26. maja ob 16. uri.

V Storah dne 27. maja ob 10. uri dopoldne.

V Radečah dne 27. maja ob 15. uri.
Za skupino kem. del. v Celju in Zidanem mostu določi dan članskega zborovanja naša tajništvo okrožne strokovne komisije v Celju.

Za skupino v Sladkem vrhu in Majšpergu določi dan članskega zborovanja tajništvo okrožne strokovne komisije v Mariboru. — Tajništvo.

Razvitje zastave v Medvodah-Goričanah. V nedeljo dne 29. t. m. ob 2. popoldne se bo vršilo slavnostno razvitje zastave kemičnih delavcev v Medvodah-Goričanah. Razvitje se bo vršilo pri g. Jože Jesihu v Medvodah s sledečim sporedom:

1. razvitje zastave;
2. javen ljudski shod;
3. prosta zabava;
4. pohod v Vaše.

Istočasno se bo vršilo praznovanje 1. maja.

Sodruzi in sodružice! Udeležite se razvitja polnoštevilno. Vabimo k slavnosti vse delavce in prijatelje delavske zastave.

Kovinarska stroka.

Kovinarji pozor! Ker se nahaja delavstvo tovarne verig d. d. v Lescah pri Bledu v meznem gibanju, opozarjamo vse sodruge kovinarje, da naj ne iščejo tukaj dela, dokler ni naše mezdno gibanje končano. Ko bo naše mezdno gibanje končano, bomo to pravočasno objavili zopet v listu.

niso več tako jasne kot nekaj; duševno in telesno energijo mi je ubil kapital... O, na milijone vas je, ki hodite mojo pot. Počasi vam ubijajo telo in dušo; usoda vseh vas je enaka, tlačitelji vaši vam izsesavajo kri in mozeg in končno iz vas napravijo še ponižne sluga, brez vsake volje, brez čuta in mrtve, kakor mehanizem stroja.

Primož se je stresel pri tej misli.

Ne, ne, je pričel ves razburjen, to se nikakor ne more in ne sme zgoditi! Ali je bilo moje delo in delo mojih prednikov ter delo velikih socialističnih mislecev in sploh človeškega duha zaman in brez uspeha? Ali je ledina tako trda, da jo delavsko časopisje ne more razorati?...

Iz sanjavega bdenja ga prebudi godba, ki jo je slišal od daleč. Prijeten čut obide starega moža, ko nekako mehanično posluša melodične glasove rudarske godbe. Ve, da je danes delavski praznik in da pomeni procesija, v kateri se pomika delavstvo, delavsko manifestacijo. Že jih vidi. Na čelu spreveda koraka godba, za njo pa se vije dolga vrsta proletarcev. Pred njimi ponosno vihra rdeča zastava z napisom: Proletarci vseh dežel združite se! To zastavo je nosil njegov najstarejši sin. Kako

Čez leto dni...

V jutru Prvega Maja sedita na holmcu, sredi zelenega gaja Ivan in Maša. Pod njima mesto, tiho in praznično. Iz tovarniških dimnikov se ne kadi, stroji ne delujejo, vse je obstalo, kakor na povelje. Roke so izpuštile težka kladiva, voznički so vstavili vozove, danes se ne dela, danes na — proletarski praznik.

Zadnje jutro, mirno jutro. Le Lordana žene tam doli srebne v zlatem solncu se kopajoče valove proti vzhodu. Beli cvetovi visijo na drevesih in žuželke prepevajo slavo iz spanja oživel naravi — novemu življenju.

Doli po mestu pa stopa veličasten sprevod, možje, žene, po štirje in štirje v vrsti, tesno združeni, v veselju in upanju žarijo lica, rdeče zastave plapolajo v zraku ponosno, majestetično, ter naznanjajo strmečim moč organizacije. Na lahkih krilih plava odmev marseljeze, ter poljublja bele cvetove, nove zelene liste, odmev se razlega do ponosnih palač, vzhaja skozi odprta okna v baržun in svilo okinčana stanovanja, dalje na polje med prosto naravo, sredi žitnega polja, boža vinske trte... in srea trpečih navdušeno kličejo:

Vstanite bratje...

Vso to lepoto sta pila dva srečna človeka na holmcu in lahko jima je bilo v duši. Tedaj se nagne Maša k Ivanu in mu pošepeta nekaj na uho ter pri tem močno zardita. Poln sreče jo on pritiska k sebi in ji na ustna dihne dolg poljub ljubezni.

Sredi kaosa se je rodila strast, ljubezen, beda in sovraštvo, sredi kaosa je vzkliklo novo življenje, nov rod, priplulo je spoznanje, da je le v skupnosti močnih in trdnih organizacijah bodočnost proletariata.

In ako prideš kedaj čitatelj, ljubezniva bralka, tja daleč v južne kraje, kjer na brdih in holmeih žarijo beli cvetovi, snivajo vedno zeleni oljkovi gozdovi, v starodavno mesto V., ko na tvoje čči obrnila pozornost obširna palača.

Delavski dom. Ogled si jo. Na glavni steni dvorane visi podoba starega kovača Zagarja v lepem hrastovem okvirju. Pod njo pa so v zlatu vrezane črke:

V organizaciji je moč.

(Konec.)

Majniški spomini starega rudarja.

Bil je Prvi Majnik...

Pri oknu svoje borne hišice je sedel Primož Kuhar, že prileten delavec v plemovnih rojih. Bil je eden najstarejših še aktivnih rudarjev v T....

Zamislil se je stari Primož v prošle, bridke in lepe čase...

Da tudi jaz sem bil mlad nekaj, kakor ste sedaj vi, sinovi moji in tudi mladi znanci je govoril Primož sam zase, toda sedaj sem se postal. Kaj imam od vsega svojega truda kot vesten in marljiv delavec družbe? Nič! O, pač... imam svojo lastno hišo, za katero mi nihče ne more reči, da je nisem napravil sam. V tem oziru se čutim pač srečnega, kajti pretežna večina mojih tovarišev stanuje in umira še vedno v zaduhlih in temnih luknjah rudniških hiš. Takrat sem bil še mlad, moje roke so bile močnejše, telo je bilo krepko, ponosno vzravnan in polno energije. Misli moje so bile jasne, volja neupogljiva; a imel sem drugo prebričanje... A sedaj?... Stari delavec je potegnil žuljavo dlan svoje desnice preko potnega čela in nadaljeval: Misli moje

Kovinarji Ljubljane pozor! V nedeljo 29. t. m. ob 9. do polnoči se vrši sestanek obratnih zaupnikov in posredniškega odbora v prostorih tajništva O. D. K. v Ljubljani. Ker je dnevni red važen, udeležba dolžnost. Predsednik.

Celjska cinkarna v novem obratu. Edino cinkarno Jugoslavije je oddala

država v najem Slavenski banki v Zagrebu in Srbski banki v Skoplju. Tre tino delnic je obdržala država, dve tretjini pa jih imata omenjeni banki. Obrat bo v najkrajšem času popolnoma obnovljen in preurejen. Vlada je pravila nove družbe že potrdila, kapital znaša 3 milijone dinarjev.

Dopisi.

Iz tobačne tovarne. Praznik Dela je tu. Treba je, da na ta edini praznik delavstvo manifestira za svoje človečanske pravice. Naše tobačno delavstvo tega po veliki večini še ne razume ali pa neče razumeti?! Treba je, da na naš edini praznik pokažemo, da stoje brez nas vse tovarne in vsi stroji. Ako se seveda delavstvo tega dejstva ne zaveda, potem je seveda boj težak in delavstvo bo priglasilo bič kapitalizma do tega spoznanja.

Prvi Majnik ni verski ali narodni praznik, temveč to je praznik revnih, praznik mednarodnega proletariata, ki se bori za svoje pravice in boljše življenjske pogoje.

Naša monopolska uprava in ravnateljstvo tobačne tovarne pa nečeta prav nič vedeti o tem, da ne dobi tobačno delavstvo za svoje delo niti toliko, kolikor potrebuje za minimum življenjskih potrebščin.

Mi vemo in smo prepričani, da nas ne bo rešila monopolska uprava ali ravnateljstvo tobačne tovarne, temveč nas bo rešila močna enotna strokovna organizacija, ki bo stala na razrednem stališču. Ta organizacija pa mora biti zastopnica vsega tobačnega delavstva v naši državi.

Delavstvo pa se do tega spoznanja, da je treba delavstvu namreč enotne organizacije, ni še dokopalo hoče in zahteva od organizacije pravice, a ne pozna in ne ve, da ima tudi ono do organizacije svoje dolžnosti. Ono ve, da potrebuje organizacija tudi aparat, a ne prispeva, da bi bil ta aparat vedno boljši in bi se s tem tudi delavske razmere mnogo zboljšale. Če pa organizacija pri teh razmerah ne more nositi pečenih piščet na krožniku, pa ji obrača delavstvo hrbet. Reči moremo, da se za take ljudi organizacija preveč bori in trudi.

G. ravnatelj je prinesel iz Beograda zadnji teden vest, da bo 60 mlajših delavk odpuščenih; te delavke so že tretje leto zaposlene v tovarni in sedaj pridejo človekoljubi, ki hočejo postaviti te delavke na cesto. Ali sedaj vidite, kako je kapitalizem neusmiljen? To neusmiljenost z delavkami zagovarjajo s tem, da primanjkuje v tovarni dela. Vprašamo pa gospode: kdo je kriv, da dela primanjkuje? Kriva je temu edino

monopolska uprava in njeno vodstvo samo. To pa iz edinega vzroka, ker so tobačni izdelki tako slabi, da za te izdelke ni odjemalcev. Boljših izdelkov je treba, pa boste imeli kupce, tobačno delavstvo pa svoj kruh. Na tem mestu apeliramo na vodstvo tovarne, na oddelek za socialno politiko na pokrajinski upravi in na delavsko zbornico, da se za te delavke kar najhitreje nekaj ukrene, da ne bodo ostale brez kruha. Bedne razmere v naši tovarni je opisala tudi »Orjuna« in sicer v dveh številkah. Tobaknemu delavstvu povemo sledeče: To kar je pisala »Orjuna«, o tem ne debatirajte, da ne bo nepotrebnih žrtev, kajti kdor bo kaj govoril, bo moral to tudi dokazati sicer bo kaznovan. Tisti, ki o tem kaj vedo, naj o tem govore, toda le na pravem mestu. Stvar je zelo kočljiva in tisti, ki se čutijo prizadete, naj se sami bičajo med seboj. Delavstvo pa, ki to ne zanima in nima dokazov, naj raje molči in čaka, da se stvar razjasni. Sve do vremena, pravijo pametni ljudje.

Vevče. Delavne oziroma življenjske razmere so pri nas takorekoč nezdružljive. Naši gospodje si pri nas marsikaj dovolijo, kar bi si drugod ne mogli in to vse na račun uboge pare.

Plače so pri nas tako mizerne, da nas je skoro sram povedati. Naj bo dovolj, ako povemo, da ima najboljši kvalificirani rokodelc 44 Din za šurno delo; najnižja plača za odrasle delavce je pa 27.25 Din za šurno delo. Sedaj si pa predstavljajte, kako naj delavec, ki ima družino, preživi sebe, svojo ženo in deco v tej neznanosti draginji. Mi si nikakor ne moremo sestaviti proračuna, po katerem bi mogli s to mezdo živeti. Zato prosimo naše gospode, ki so bolj ačeni kakor mi, da nam dajo naše pravice do življenja, da bomo mogli človeško živeti in da si ohranimo svoje zdravje, ter da si oskrbimo potrebne obleke. To ne bo v korist le nam, temveč tudi krvopivcem, ker podjetje z bolnimi delavci nima kaj početi.

Da je polovica ljudi bolnih, to bo pa lahko potrdil tovarniški zdravnik. Da se v tako veliki množini donesajo zdravila v našo tovarno, je krivo to, ker delavcem primanjkuje poštene hrane in tople obleke. Tudi zdravnik, mislimo, da je istega mnenja, ker se v mnogih slučajih pripeti, da priporoča boljšo hrano. Sedaj si pa predstavljajte delavca z veliko družino, kako mora živeti; v svoji ošabnosti smo si predržali poslati spomenico za zboljšanje naših življenjskih razmer, ki nikakor ni pretirana.

Kaj mislite, kaj so nam naši krivosesi v svoji neskončni usmiljenosti odgovorili? Rekli so: vaše zahteve so odklonjene, mi se ne pogajamo z vami, ker sedaj ni čas za to, počakajte do jeseni, da bo začela burja pi-

hati, da se vaši možgani malo ohladi, sedaj je tu poletje, ki slabo vpliva na vaše možgane itd.; tako si gospodje menda mislijo in predstavljajo naše bedne razmere.

Tako gospodje pa mislimo, da ne bo šlo, da bi mi čakali do jeseni, kar bi pa bilo vam najbrže zelo ljubo; toda ne boste nas spravili pod kapo vaših obljub. Nismo še pozabili prošle jeseni, kako ste nam naglali delo na rame kakor Kraševu tovor in mi smo to breme potrpežljivo nosili. S tem ste nam odprli oči, da smo spoznali, da je v združenju moč. Popreje smo bili razcepljeni, sedaj ste nas pa vi sami združili. Naša organizacija je močna dovolj, da se

bodo kapitalistični valovi, ki bodo butali ob organizacijo, ob njej razpršili.

Mi ponovno zahtevamo, da se pogajanja vrše na podlagi zahtev, ki so v spomenici. Ako pa vi vztrajate pri svojem omenjenem stališču, potem se bomo pa bojevali do skrajnosti.

Zgubiti nimamo ničesar, kajti boljše je v boju častno propasti, kakor pa sramotno in onečašeno poginiti.

Sodrug! vam pa priporočamo, da se oklenete svoje organizacije z dušo in ne pozabite, da je v organizaciji in združenju moč. — Papirniški delavci v Vevčah.

Objave.

Praznovanje Prvega Maja v Trzinu.

V ponedeljek dne 30. aprila priredi podr. »Svobode« slavnostno akademijo z zelo bogatim sporedom; v torek to je 1. Maja bo skupno zbirališče v Delavskem domu ob 7. uri; nato bo z godbo sprevod skozi Pristavo in nazaj v Delavski dom, kjer se vrši ob 10. dopoldne javni ljudski shod. Popoldne ob 2. uri zbirališče pri delavskem domu, nato bo v slučaju lepega vremena izlet na Cegelše.

Zvečer ob 8. uri pa vprizori dramatični odsek »Svobode« gledališko predstavo »Golgota«.

Pozivljamo delavstvo, da se vseh prireditve udeleži, da ne bodo naši nasprotniki mislili, da smo na fleh.

Prosveta.

IV. Delegacijski zbor »Svobode«.

V nedeljo 22. aprila se je vršil IV. občni zbor naše izobraževalne organizacije »Svobode«. Podružnice, ki jih je 29, so bile zastopane po 22 delegatih.

Občni zbor je pokazal to, kar smo že večkrat povedali, da polaga »Svoboda« vse premajhno važnost organiziranemu in sistematičnemu delovanju. Kakor smo dolžni poudariti, da so posamezni sodrugi iz prejšnjega centralnega odbora mnogo delovali na dviganju izobrazbe v proletarskih vrstah, tako je naša dolžnost, da pokažemo tudi na napake, ki so bile v tem, da tajništvo (pisarna) ni dorastla nalogam, ki jih je imela v tem, da izobraževalno delo organizira.

Stalno se moramo zavedati, da je »Svoboda« proletarska organizacija, ki ima povsem druge naloge, kakor jih imajo slične meščanske organizacije. Meščanske organizacije so ustanovljene v glavnem radi športa, telovadbe in veseljačenja, dočim je »Svoboda« šport, telovadba, dramatika itd. le sredstvo, potom katerega hoče spopolniti in utrditi proletarijat za razredni boj in za ustvarjenje brezrazredne družbe! In ta njen cilj je treba imeti vedno pred očmi.

Jasno je, da je tudi pot do finančjskih sredstev pri meščanskih organizacijah povsem druga, kakor mora biti pri »Svobodi«.

Če je »Svoboda« v resnici organizacija, ki ima nalogo »duševno« preobraziti proletarijat, da bo zrel za socialistično družbo, potem ji je nemogoče zahtevati milodarov od tistih ljudi, ki branijo današnji na zasebni lastnini sloneči družabni sistem.

Tudi tukaj je treba organizacije, ki naj zbira finančna sredstva od tistih, katerim so namenjeni sadovi, in to je proletarijat.

Osvobođenje proletariata more biti le delo proletariata samega!

Novi odbor, v katerem so po veliki večini sami organizacije vajeni strokovničarji, bo imel prvo in glavno nalogo, da izvede organizacijo, ki naj po eni strani organizira dobavo finančnih sredstev, na drugi pa organizira tudi delo za širjenje izobrazbe in revolucionarne zavesti.

Čim bo pa spravljeno to delo v pravi tir, je pa treba sklicati izredni občni zbor, ki naj spremeni pravila in pravilnik, da bodo odovarjala potrebam in razmeram, v katerih se organizacija nahaja.

radostno je gledalo očetovo oko na ponosno vzravnano nostavo svojega sina, ki je zavedajoč se svojega razreda, ponosno korakal kot vodnik pred svojimi tovariši. Ponosni koraki in jasni pogledi so pričali dovolj, da se je delavstvo začelo gibati in spoznavati svoj bedni in skrajno krivični položaj.

Umaknil se je Primož od okna, sedel na stol in začel veseleje:

»Ni bilo delo zastoj. Dasi je bilo težko, naporno, bridke in velike ovire, vendar smo prodrli. Delavstvo se združuje vedno tesneje. Ne dela se razlika med pripadniki posameznih narodov: kar je delavskih slojev, se počasi, toda gotovo zbira v okrilju socialistične stranke, koje načela jamčijo enake pravice vsem. Ni več daleč čas, ko bodo delavci zahtevali kar jim gre; to je, da se no kritični reviziji odpravi sečanj krivični družabni in gospodarski red in se nadomesti s pravičnim, v katerem ne bo nihče no krivičnem užival sadov dela drugih. Proizvajalna sredstva bodo skupna last ljudstva, oziroma države. Na čelo te skupne uprave bodo prihajali le tisti moške, ki jih bo delovno ljudstvo po svojem lastnem predarku volilo. Sedanja puhla plemenitaška diplomacija izgine. Izginile bodo tudi stavke za povišanje plač in

znižanje delavnega časa, ker bodo vse potrebno uredili svobodno izvoljeni ljudski zastopniki. Prišel bo čas, ko bo odklenkalo hlapčevstvo. Tirenija bo izginila z njo pa tudi naši tlačitelji in grabeži zemeljskih zakladov. Delo bo težko; vendar pa premaga misel na boljšo bodočnost vse: da, tudi krute okove današnjega družabnega reda! Prijetno mi je pri srcu in navdaja me sladka radost, je rekel Primož polglasno, ozirši se v krasni pomladanski dan, »ko se spomnim, da sem tudi jez posvetil svoja mladeniška leta v prospeh delavskih pravic. Ponosen sem na svoje sinove, ker se zavedajo svojega razreda, ter se bojujejo za interese in skupen blagor delavskih mas... Kakor se zima umika topli spomladi, kakor pridejo no mrzlem deževnem in vetrovnem vremenu levi, vso naravo očarujoči dnevi in kakor se razburkano morje zopet poleže, ter se prijazno zrcali v večernem solncu, prav tako bo enkrat konec današnjih tižnih dni in rapočila bo nova, za ljudstvo veselejša doba... Doba, ko se bomo nazivali brate vsi brez izjeme... Militarizem bomo pokopali, ter si na njegovem grobu podali bratske roke... Uničili bomo vojno naravo, ker je izvir nesreče narodov! Pri tem se naš znanec spomni svoje

ranjke žene in polasti se ga bridka žalost; nekako tožno nadaljuje:

»...di kapitalizem ni nič boljši. Zaredi slabega zaslužka in draginje živil je tudi ona hodila na delo pri ručniku, kjer si je nakopala bolezen, katera mi jo je iztrgala iz rok... To se zgodi tudi drugim — ni se zgodilo samo meni, in vse to zaradi »svetega profita«. Delavstvo, kdaj boš imele res svoj prvi majnik?... Ali bo delavska mladina hitreje prišla do spoznanja in uvidela potrebo socialnih reform, kakor so to spoznali in uvideli moji sovrstniki?...

Dolgo je premišljeval o tem problemu in zrl v krasno naravo. Zadnji žarki zahajajočega solnca so mu obilivali blodi obraz. Večerni mrak je počasi legal na zemljo in z drevja na vrtu se je slišalo retje ptičev.

»Oče! — oče! Ali ste nas videli?« se je začel od zadaj krenak glas starejšega sina. Od premišljevanja ves zamaknjen, se Primož počasi obrne proti svojem sinu in mu poda roko.

»Da, videl sem vaš sprevod — bil sem vesel, zato vesel in zadovoljen. Zavest, da ste vi mladi bojovníki prav tako, če ne še boli navdušeni kakor smo bili mi, me neizrečno veseli. Moja duša je napolnjena z radostjo; v njej prebiva veselo razporenje, prav kakor nekdanj ob veli-

častnem majnikovem večeru ob zatonu solčnih žarkov. Le tako naprej in zmaga bo naša! Premagali bomo v skupni zvezi naše tlačitelje in njihov terorizem popolnoma strli, na razvalinah tega pa bomo zgradili novo stavbo pravice, ki bo ustrezala vsem slojem in narodom.«

Dolgo sta se še sin in oče pogovarjala o tem problemu, oba sta se strinjala v mislih, nazorih in delovanju. Trdno prepričanje se je bralo z njihju čela in bistri pogledi so pričali, da ju navdaja močan žar navdušenja delati dalje za probujo delavskih mas iz tisočletnega spanja in hlapčevske ponižnosti v novo življenje. V svojem gorečem navdušenju sta oče in sin sklenila svoje moči naprej podvojiti, ker sta prepričana, da se nahajata na pravi poti, da je to njihjo dolžnost in da tako delo rodi obilo neprecenljivega sadu med tovariši proletarci.

Sin je odšel; Primož pa je še dolgo gledal skozi okno v krasno prirodo... Premišljeval je o pojavih, ki jih je primerjal z usodo človeka...

Končno se je vlegel. Na obrazu spečega Primoža je poigraval lahen smehljaj, kajti v snu je že videl velik sprevod svojih tovarišev, rudarsko godbo in svojega sina, ki je ponosno pesel vihrajočo zastavo. Vse vzklikalo: Živel prvi maj! »Proletarec.

Delavsko gibanje.

g Napredovanje socializma v Belgiji. Kako je belgijska socialistična stranka naraščala in padala nam pove sledeča slika; stranka je imela svojih organiziranih članov:

1. 1912	253.869
1913	276.164
1914	188.095
1919	392.362
1920	614.492
1921	631.167
1922	632.040

Socialistične organizacije so v Belgiji zgrajene tako, da so člani strokovnih, gospodarskih in kulturnih organizacij, tudi člani socialistične stranke (politične organizacije). Komunistični pokret je v Belgiji zelo šibak, strujarstva pa v socialističnem pokretu, kakor je pri nas, ni.

g Kaj dela amsterdamska strokovna internacionala? Amsterdamska strokovna internacionala priredi v l. 1923 poučne tečaje, katerih se bo udeležilo lahko 150—200 oseb. — Vstopnina bo le tako visoka, da se bodo krili stroški. Obiskovali bodo predavanja člani strokovnih, gospodarskih, kulturnih in političnih organizacij. Predavalo se bo o mednarodnosti, mednarodnem združnem gibanju, mednarodni zakonodaji o zaščiti dela, mednarodnem ženskem združnem gibanju, mednarodnem političnem položaju, mednarodnem gospodarskem položaju, gibanju mednarodne delavske mladine, mednarodnem gibanju za novo proletarsko vzgojo. Pri predavanjih bodo sodelovali najboljše socialistični teoretiki in strokovnjaki. — Nadalje bo amsterdamska strokovna internacionala organizirala posebne tečaje za mladino. Tudi v ostale kaže amsterdamska internacionala že nekaj časa precejšnjo živavost v kulturnem življenju proletariata. Trditve, da je ta strok. internacionala mrtvo orožje buržuazije je le navadna fraza, ki jo rabijo demagogi, ki se boje, da bi se odprle proletariatu oči.

g Stavbinski delavci v boju za osemurni delavnik. Londonska organizacija stavbinskih delavcev si je izbojevala 10-urni delavni čas že leta 1834. Avstralski stavbinski delavci so si izbojevali 8urni delavni čas leta 1856. Njim so sledili ameriški stavbinski delavci l. 1868, ki so se morali pa l. 1886. postaviti že v bran, da so obdržali 8urnik. Nemški stavbinski delavci so dobili 10urnik šele l. 1872. Izvajal pa se je sprejeti za-

kon le v eni šestini nemških krajev, povsod drugje pa se je delalo po 11 ur. Danes stoji stavbinski delavci po celem svetu v hudem boju za obrambo 8urnega delavnega časa.

g Mezde na Angleškem znižane. Delodajalci in podjetniki so s 16. aprilom znižali angleškemu delavstvu mezde. Namerna angleških kapitalistov je naletela na hud odpor in groze delavske organizacije s stavkami.

g Avstralski rudarji zahtevajo socializacijo revirjev. Na seji zveze rudarskih delavcev avstralskih rudnikov je bila sprejeta resolucija za podpravljanje rudokopov. Avstralski rudarji smatrajo to za edino rešitev krize v rudarski industriji. Sklep se glasi: Z ozirom na zahtevo rudarskih podjetnikov po znižanju delavskih mezd in na dejstvo, da podjetniki v zadnjih letih niso bili zmožni dati članom zveze na teden več dela kakor povprečno 4 dneve in pol pooblašča svet izvrševalni odbor, da podvzame potrebne korake, da pojasni splošnosti, da je mogoče le s socializacijo rudokopov doseči v rudarski industriji zaposlenim delavcem boljše delavne pogoje in dostojno življenje in deločiti premožu pravične cene.

g Rudarska zveza in ruhrska zasedba. Rudarska zveza je 18. marca t. l. povabila na revirsko konferenco v Hannu delegate celega ruhrskega ozemlja. Po zaslišanju referata o položaju v zasedenem ozemlju so se po daljši debati delegati izrekli proti francoskemu imperijalizmu in militarizmu, istočasno pa tudi proti zločinskemu nacionalizmu in proglasili boj proti vsaki zlorabi z obeh strani; odlagajo pa vsako oboroženo reševanje oborožene zasedbe. Hočejo mirnim potom prisiliti, da se obe strani sporazumeta in prideta na pot pametnega sporazuma. Rudarsko delavstvo se izreka proti vsakemu poskusu in vsaki politiki, ki hoče z nacionalno frazo računati na oborožen upor in s tem zlomiti moč sovražnika. Zahteva pa delavstvo, da nemška vlada porabi vsako priliko, ki bi nudila možnost priti do konca ruhrske vojni in do pogajanj o reparacijah. Konferenca je pomnožila odporne sile ruhrskega prebivalstva in ga privedla na pot pametnega iztreenja, ki more voditi do sporazuma.

Pouk in razvedrilo.

* Morda kazen? Lord Carnarvon, ki je odkril grob Tutankhamenov v Egiptu je umrl v Kairi. Pri raziskavanju imenovanega groba ga je pičil nek strupen mrčes in je temu piku tudi podlegel. Tako se je zgodilo že z marsikaterim raziskovalcem starih, napol zakopanih stavbišč, nekdanjih kolosalnih arhitektur starih narodov. Po njihovi smrti pa so prišli drugi raziskovalci-arheologi, ki so delo umrlega raziskovalca nadaljevali. Pa so delo dokončali in v kakem skritem kotu grobnice kakega starega kralja so našli pismo za one, ki bi si drznili prvi kršiti mir in vznemirjati grobno tišino kraja večnega počitka mogočnih kraljev. Nad vsemi onimi, ki bi si to drznili, naj pride nemila usoda na ta ali oni način. Mnoge take groznje so se že izpolnile. Pri delu in brskanju po grobovih in stavbiščih je na ta ali oni način zadela usoda predrznega vlomilca v kraljeve grobnice — postal je žrtev raziskavanja. Tudi pri Carnarwonu je morda ta slučaj? Letošnje jesen bodo raziskovanja Tutankhamenove grobnice končane in bo grobnica odprta. Morda bodo tudi v tem slučaju našli poleg mumije kako pisano grozno onim, ki skušajo buditi pri večnem počitku kralja Tutankhamena in obljubljati maščevanje? Morda je to maščevanje izvršeno že sedaj, ko je podlegel Carnarwon smrtnemu piku?

* Kako bo na zemlji čez sto, dve, sto ... let. Če vprašamo starca, kako je zgedel svet pred nekaj desetletji, tedaj bo gotovo odgovoril, da se je

svet neverjetno predručal tekoni kratke dobe. Ljudje delajo danes čudeže, vam bo nazadnje odgovoril. Kako bo pa zgedel svet čez sto let, je pač težko predvidevati. Na vprašanja, ki jih je postavil o tem neki ameriški list, so bili med drugim n. pr. sledeči odgovori: stavbenik je postavil sledečo tezo: čez sto let bomo imeli ogromne, veličastne stavbe o katerih danes sploh ne moremo slutiti. Izdelovalec kinoslik je izrazil mnenje, da bomo vse dogodke čitali s kino-platna. Komisar za promet je mnenja, da bodo prometna sredstva tako izpopolnjena, da bodo odpravila jezikovne razlike in ustvarila enotnejša narečja. Nek inženir pravi, da bo skrajšal silni napredek v tehniki delavni čas tekom sto let na dve uri. Med možmi, ki so na vprašanje poslali odgovor, so nekatera mnenja: da bo zavladovalo tekom sto let bratstvo človeštva, da bodo revščine, glad, vojna, nepoznane stvari. Antialkoholni propagator je mnenja, da bo svet rešen z alkoholnimi prepovedmi (prohibicijo). Prišlaš ameriške demokrat. stranke je mnenja, da bo v sto letih demokracija rodila idealno družbo. Nekateri mislijo, da bo v sto letih linčanja konec in bo izginilo popolnoma plebentsko sovraštvo. Tako pravijo torej v Ameriki. Kako bo pa čez sto let pri nas?

* Politična vzgoja otrok. Sovjetska vlada ima že od svojega početka namen pritegniti mladino posebno pa delavsko mladino v politične

valove in boje. Mnogo aparata komunistične stranke so pritegnili v ta namen k temu delu. Posebno pazno polaga na to delo Lenin sam, ki je na mnogih zborovanjih in predavanjih naglašal, češ, naša generacija je stala mnogo preveč v meščanskih predsodkih in so širše delavske mase zato danes premalo dovzetne komunističnim idejam. Ista usoda zadene lahko tudi današnjo generacijo, ako ji teh predsodkov ne otresemo. Zato je nujno potrebno, da se mladino pritegne h komunističnim mladinskim organizacijam. Ledino na tem polju orje posebno Leninova žena, ki izdaja že nekaj časa revijo »Rdeči oktober« (oktober je mesec, v katerem je nastala druga revolucija l. 1917, ko so prevzeli po padcu Kerenskijske socialistične vlade oblast v svoje roke ruski boljševiki z Leninom na čelu). V tem listu priobčujejo komunistični pedagogi članke, ki kažejo nekaj političen

pregled, ki ima čisto gotovo namen vzgajati mladino v tendencioznih idejah. Na dolgo in široko popisujejo v tem listu življenje Lenina in Trockega, ki ju predstavljajo mladini kot odrešenika in napravljajo v glavah mladine seveda s tem nove bogove. Pred nekaj leti je bil bog ruski car, danes je bog Lenin in Trocki, kakšna vzgoja je to? Otrokom priporočajo, da se ravna po življenju teh dveh mož, kar je vsekakor lepo, ampak to vendar ni nič izrednega, da Lenin ali Trocki živita solidno itd. Pošteno življenje hoče imeti tudi vsak delavec, ampak če mu družba to odreče in mu ne da niti življenjskih potrebščin, potem je seveda razumljivo, da ali pogine, ali pa družbi kaj ukrade in si s tem še nekoliko podaljša svoje grenko življenje. Torej bogov proletarijat ne potrebuje več. Delavcu kruha in tudi on bo živel pošteno.

Gospodarstvo.

Gospodarstvo »zmernih« Ljubljancev (reci celega slovenskega naroda). V belo Ljubljano se je lansk leto uvozilo: 41.531 l ruma, 102.671 l žganja, 3.530.612 l vina, 55.521 l »boljšega« vina (likerja), 1.352.846 l piva, 24.080 l mošta. Nasprotno temu se je zaužilo v Ljubljani l. 1922: 1.375.126 svežega sadja (615.740 kg suhega sadja), ki je najboljše sredstvo proti prevelikemu uživanju alkoholnih pijač. 300 gostilnic in smrdljivih kamric mesto primernih brezalkoholnih gostilen, kjer bi se mogli vsaj tuji privoščiti pošteno in tečno hrano. Kakšno narodno premoženje uniči teh 300 narodnih jetnišnic? Povprečno najmanj 255.363.050 K (nad 255 milijonov). Ljubljanska mestna občina pa se bori za kredite za novo razširjeno elektrarno, ki je nujno potrebna, za zidanje nove magistratne palače, za zi-

davo novih šol itd. Pa je po celi Sloveniji isto. Ko bodo zgodovinarji pisali slovenskemu narodu zgodovino, ne bodo smeli pozabiti in tudi zapisati, da so bili Slovenci glede alkoholizma brezkonkurenčen narod.

Poljedelstvo na Angleškem. Angleška je že od nekdaj predvsem industrijska dežela. Le med svetovno vojno, ko ni mogla uvažati iz inozemstva (iz Nemčije) poljedelskih pridelkov (žita), je morala nekoliko pospešiti razvoj poljedelstva, a je takoj po končani vojni poljedelstvo zanemarila. Razumljivo je, da se zanemarlja in skrajno izkorišča radi tega tudi poljedelske delavce. V eni sami grofiji (deželi) na Angleškem stavka sedaj 15.000 poljedelskih delavcev, ker ne sprejmejo podaljšanje delavnega časa in znižanja mezd. Tudi krivoprelitje je že povzročila ta stavka.

Razno.

— Fraze fašizma. Stranke fašistov (tudi jugoslovanskih) se prav rade ponašajo, da so zastopane v njih vrstah prav vse ljudske plasti. Golo dejstvo je, da se v vseh ljudskih plasteh nahajajo elementi, ki se boje vsake oblasti nad seboj in streme za tem, da prevzamejo oblast v svoje roke. Če si ogledamo politiko fašistov поближе, tedaj jasno opazimo, da se predvsem fašiste-delavce politika v ozadje in se jim odvzema vpliv na razvoj fašistične politike. Zgodovina delavskega gibanja zadnjega desetletja nam priča, da je stvorilo ročno in duševno delavstvo (uradniki in delavci) enotno fronto proti kapitalu in da so porušili vse zidove, ki so preje delali predsodke in ločili ročne in duševne delavce. To enotnost delavstva pa skušajo razrušiti fašisti po vseh deželah (tudi v Jugoslaviji). Ta nakana je razvidna tudi iz programa italijanske »Narodne združitev nameščencev«. Kaj je cilj tega nacionalističnega (fašističnega) društva? Program pravi o cilju društva:

Obnovitev potrebnih razrednih opredelitev ročnega in duševnega dela, pobijanje izrastkov načela enakosti, opomo najaktivnejšim, najinteligentnejšim in najkulturnejšim elementom, sodelovanje z upravniki in obratovodji za povzdigo produktivnosti dela.

To italijansko nacionalno društvo ima 5 sekcij: javne nameščence, nameščence splošnih zavodov, bančne uradnike, uradnike zavarovalnic in zasebne nameščence.

Društvo šteje 100.000 članov. Kaj je namen tega društva? To društvo se ne bori proti kapitalističnemu izkoriščanju, ono ne vodi delojemalske politike napram delodajalcem, temveč razširja na račun svojih članov svojo šovinistično gonjo in nacionalno hujskanje. Ločiti hoče s kitajskim zidom ročno in duševno delavstvo, med tem ko se bore vse mednarodne strokovne organizacije za zboljšanje položaja vseh delojemalcev in osvoboditi mednarodni

proletariat spon in verig meznega suženjstva. Ker je torej to le politika hujskanja, da trdijo fašisti, da združujejo njihove vrste vse nlasti ljudstva, bo morala prejalistej izginiti z dnevnega reda. Ta politika je protidelavska, je sovražna vsem delojemalcem in ima namen odvrniti delavstvo od mednarodnih vezi s proletariatom celega sveta.

— Budalosti za blaznico. Glasilo rimskih fašistov »Impero« piše:

Med znaki človeške duše, najdemo tudi nagon po vojni, ostro in neopravljivo razliko med ljudmi, od katerih so eni rojeni za gospodarstvo, drugi pa za podložnost (pokorščino). To so neomajni temelji Impero Italiano (italijanskega imperija). Ker je že usoda določila nekatere narode za hlapčevanje, druge za gospodovanje, ni pač nihče vrednejši za ukazovanje kakor italijanski narod, najženialnejše in najnadarjennejše ljudstvo sveta. Ker usoda določa, da morajo biti vojne, morajo biti višje stoječi narodi pripravljeni, da s svojo premočjo onemogočijo vsako zlorabo... Mi sanjamo, hočemo in pripravljamo novo dobo rimskega gospodstva: Rim bo glava sveta!

Take blaznosti propovedujejo ne le italijanski fašisti, temveč nacionalni šovinisti celega sveta. Ko bo dvignil (če bo do tega sploh prišlo?) glavo tudi jugoslovanski fašizem, bo oznanjal tudi take blaznosti. Le eno trdimo mi, ki upamo, da bomo pripomogli k temu, da bo bodoča družba nekoč boljša: vsaka vojna je pustila za seboj hude moralne posledice, ki se kažejo posebno na ljudeh, ki postajajo že histerični. Ko se bodo zacelile rane, ki jih je povzročila svetovna vojna, bo izginil tudi povojni pojav: fašizem. Ljudstvo in narodi so pet dolgih let samo in izključno razdirali in razruševali, svetovna vojna je ustavila vsako novo ustvarjanje. Ljudje, vajeni tega razdiranja, so prišli po končani vojni domov, kjer so se gradile nove države. Toda za ustvaritev nove države je treba na vseh poljih novih smeri, treba je zato neumornega in

sistematičnega dela. A ljudem, ki so pet let samo rušili, to delo ni prišlo in ti ljudje iščejo sedaj zaslonbe v fašizmu.

— Francosko-nemški spor; kako ta spor rešiti? Francoski krogi, ki so za miren sporazum z Nemčijo, so stavili predlog, da se ustanovi v zasedenem ruhrskem ozemlju samostojno in neodvisno državo. Nemčija je proti temu predlogu iz enostavnega razloga, ker pravi, da se sme tako vprašanje rešiti le s plebiscitom, kar je pa nemogoče, dokler se nahaja v zasedenem ozemlju francosko vojaštvo. — Francoske vojaške oblasti v zadnjem času onemogočujejo vsako prevažanje premoga iz zasedenega ozemlja v Nemčijo. Izsiliti hočejo iz nemških kapitalistov, da bodo plačevali davek na premog. V parlamentu se trudijo posebno socialisti, da izdelajo predlog, ki bi naj vedel v najbližnji bodočnosti do sporazuma.

— Za boj proti sovjetski Rusiji. Francoska je dala Rumuniji in Jugoslaviji posojilo v približni vsoti 2548 milijonov dinarjev (Jugoslaviji tri četrtine, Rumuniji pa eno četrtino). — Francoska pravi, da je to posojilo potrebno, ako nece imeti zaslonbo v obeh državah in ako hoče, da bosta ubogali na njena povelja takrat, ko bo treba korakati proti sovjetski Rusiji. Ali smo torej res neodvisni od tuje imperializma? Mi odklanjamo to ravnanje naše vlade, ki rodi lahko nove mednarodne zapletitjaje. Na praznik Dela je naša parola: »Mi hočemo mir s sovjetsko Rusijo!«

— Zboljšane delavske razmere v Ameriki. Že zadnjič smo poročali, da brezposelnost v Ameriki zelo pada in da izgleda celo, da bo delavcev poleti primanjkovalo. Posebno veliko je zopet zaposlenih v stavbinski stroki. Priseljujejo se posebno delavci iz Kanade. Le žalibog, da delavstvo tega momenta dobre konjunkturo najbrže ne bo znalo izrabiti, temveč bodo ravnano nasprotno imeli dobiček od tega podjetniki — kapitalisti.

— Ves svet se mora rogati. Slike Marksa in Lenina razobešati je v

Italiji prepovedano. Marksa in Lenina smatra Mussolinijeva vlada za prevratna elementa. — V Italiji 1. maj ne bo več naradni praznik, kakor do sedaj, temveč 21. april; tako je odredila italijanska vlada in prav je imela: 1. Maj je praznik Dela in mednarodnega proletariata, ni pa narodni praznik.

— Občinske volitve v Češkoslovaški. V jeseni se bodo po celi Češkoslovaški vršile nove občinske volitve. Zadnje občinske volitve so se vršile na Češkoslovaškem meseca junija l. 1919., ki so izpaale pod precejšnjim vplivom vojne in revolucije. Češki listi so po veliki večini mnenja, da bodo nove volitve precej razočarale češko javnost in zunanji svet.

— Kaj je v Rusiji? V Rusiji je sedaj na dnevnem redu boj med državo in cerkvijo. Vlada je zaplenila vsa cerkvena bogastva, ki pridejo v splošno korist. Tudi mnogo cerkev se je spremenilo v koristnejše socialne institucije: šole, gledišča, kinematografe, dvorane, muzeje itd. — Ljudstvo se temu ni upiralo, pač pa je pričela višja duhovščina s hudim odporom. Zato je sovjetska vlada postavila nepokorneže pred delavsko sodišče. Na proteste evropskih vlad je sdelil kratek odgovor ruske vlade: »Poglejte Irce in preštajte vaše žrtve!« — 12. kongres III. internacionalne je bil odprt 15. aprila t. l. — Kakor pravijo razna poročila, se bo ruska komunistična stranka na tem kongresu otrsela Leninove zmerne smeri in bo krenila zopet na levo. Leninova struja pa zahteva, da bo prežet nove ekonomske politike ves ruski narod; levičarjem, katerim nacekuje Buharin in ki hočejo ustanoviti IV. internacionalo s čistimi komunističnimi strankami, stopa na prste Leninova struja s tem, da jih pošilja kot zastopnike sovjetske vlade v inozemstvo. Tudi Trocki stoji precej na leviči, vendar je mnenja, da bo potrebovala vsaka struja, ki zmagaja, njega in njegovo rdečo armado, za katero zahteva vedno denar in denar.

Razgled po svetu.

Ljubljana, dne 23. aprila 1923.

Dva problema sta, ki zadnje čase posebno vznemirjajo svetovne politike in gospodarje, problem Daljnega in problem Bližnjega vzhoda; s prvim si belijo glave zlasti Japonci, Kitajci, Rusi in seveda Amerikanci, ki so zainteresirani na tem, da se Japonska preveč ne ojači, z drugim se pa ubijajo predvsem Anglija, in Francija, ki se borita za svoje takozvane interesne (po praviči rečeno za izkoriščevalne) sfere. V obeh problemih je posegla vmes Rusija, katere vpliv se je silno razširil po vsej Aziji. Z ustanovitvijo republike Daljnega vzhoda, ki obsega široko Sibirijo, je bil Japoncem postavljen jez nadaljnjemu prodiranju v Evropo; v Mali Aziji, Siriji, Mesopotaniji in Indiji pa se je proti imperialističnim evropskim državam organiziralo odorno gibanje domačinov in so se ustanovile nove republike. Angleška, toliko hvalisana kulturna politika in gospodarstvo sta doživela poraz.

Vprašanje Bližnjega vzhoda se je koncentriralo v sporu med Turčijo in zavezniki. Kot zaveznica Nemčije, Avstrije in Bolgarije je bila Turčija v svetovni vojni poražena. Ko je antanta narekovala mirovne pogoje seveda tudi v Turčiji ni prizanašala in hotela na njen račun kovati svoj dobiček na turškem ozemlju, v Mali Aziji in sosednjih pokrajinah. Toda

Turčija je dovolj daleč od Londona in Pariza, pa se je postavila na udobno stališče: ne plačam in ne dovolim ničesar. Ker je bilo turško vprašanje važno za veliko, kakor tudi za malo antanto, so se sestali prizadeti činitelji v Lozani, kjer so priredili konferenco, ki naj bi rešila predvsem spor med Turki in Grki, ki se je antanta porinila v ospredje. Ker pa so Turki med tem pošteno naklepali Grke, je Turkom zrastle pogum in izjavili so, da ne pristanejo na pogoje, ki jih je stavila antanta. Konferenca se je na to brez uspehov razšla.

Ker pa se stvar mora urediti, so jeli kmalu misliti na novo možnost pogajanj s Turki. Turčija je pripravljena iti na novo konferenco, ki se bo tudi vršila v Lozani. Turški zastopnik Izmet Paša se je že odpeljal v Švico in se med potoma ustavil v Beogradu, kjer je izjavil našim službenim političnim krogom, da je pooblaščen podpirati mirovno pogodbo. Po njegovem mnenju na tej konferenci ne bo toliko težko, kakor na lanski, ker so se nekatera važnejša vprašanja (n. pr. mosulsko) uredila že potem not med Turki in antanto. Na konferenco so tudi že odpotovali: jugoslovanska, angleška, italijanska in japonska delegacija.

Zveza narodov zopet zboruje. Rešiti ima vprašanje sprejema svobodne Irske v Zvezo narodov in pritožbo

Proslava praznika Dela v Ljubljani.

Na predvečer, v ponedeljek, dne 30. aprila zvečer predstava v dramskem gledališču:

„Za pravdo in srce“.

Vstopnice za predstavo se dbe v tajništvo »Svobode« (Židovska ulica št. 1) in v tajništvo »Strokovne komisije« (Šelenburgova ulica št. 6, II. nadst.). Polovične cene.

Na dan 1 maja se bo vršil ob 9. uri dopoldne pred „Mestnim domom“

velik manifestacijski shod.

Za slučaj slabega vremena bo shod v veliki dvorani „Uniona“.

Majski odbor

Združenih razrednih delavskih organizacij.

Madžarske glade razlastitve madžarskih veleposestev v romunski Transilvaniji. Zastopniki Angleške, Francoske in Avstrije bodo ta teden podali svetu Zveze narodov važna poročila.

Kot reakcija proti francoskemu nastopu v Porurju se je pojavil odpor komunistov, ki se je razvil v oborožen upor. Upor je bil udušen, demonstracije delavstva pa se nadaljujejo. Druva posledica francoskega nasilnega sistema je naraščanje draginje in padanje nemške valute. Ljudstvo je vznemirjeno, naredbe oblasti malo pomagajo. Država namerava uvesti strogo reformo v devizni politiki in hoče zelo omejiti uvoz.

Delavstvo nastopa pri vseh dogodkih enodušno. Strokovne delavske organizacije neprestano zborujejo in so sklenile, da bo zahtevalo delavstvo povišanje mezd. Predvsem nastopajo za povišanje delavci kovinskih, gradbene in transportne obrti. V soboto prošlega tedna je imel angleški lord Curzon v višji zbornici govor, ki se je tikal ruhrskega vprašanja in je napravil na antanto, kakor tudi na Nemčijo ugoden vtis. Franciji je Curzon obljubil, da je Anglija pripravljena aktivno sodelovati pri rešitvi tega vprašanja in da hoče skupno s Francijo urediti velikiopotezno politiko v Evropi in Aziji. Nemčiji pa je dal lord Curzon razumeti, da bi Anglija v slučaju, da stavi Nemčija sprejemljive pogoje, rada posredovala. Lord Curzon je v svojem govoru pozivljaval navidezno elemente obeh držav naj delajo na sporazumu.

Anglija je pred kratkim nastopila zoper Rusijo s tem, da je prepovedala izvoz iz Angleške na Rusko. Zoper ta sklep angleške vlade je nastopilo angleško delavstvo, katere mu se vlada opravičuje s tem, da je ruska vlada kršila trgovinsko pogodbo. Delavstvo zahteva, naj se stvar razčisti in se izključi vsakršna imperialistična in kapitalistična politika v odnosajih Angleške z zunanjim svetom.

Kakor znano, je voditelj italijanskih klerikalcev Sturzo na kongresu

ljudske stranke v Turinu nastopil proti fašistovski vladi in sestavil v tem smislu posebne resolucije. Parlamentarni odbor ljudske stranke pa je na svojem zasedanju v petek obsodil turinske resolucije in izjavil zaupnico Mussolinijevemu kabinetu. S tem se je rodil neizogiben razkol v stranki, Mussolini pa je odnesel nov triumf...

Kakor nepričakovano in nenadoma je v soboto prošlega tedna prišla vest, da so prekinjena pogajanja med radikali in radičevci v Zagrebu; tako je tudi nenadoma dospela vest o mandatu za sestavo nove koalicijske poslovnice vlade, ki ga je krona poverila Pasiću. O vladni krizi so se širile najrazličnejše kombinacije, domneve in ugibanja. No, stari lisjak je zatrl Radića in si izposloval mandat za poslovno vlado. Izključeno pa seveda še ni, da ga vrne, zato je pustil odprta vrata, da se umakne, ako se mu bo zdelo potrebno. Po razpoloženju, ki je vladalo v radikalnem poslanskem klubu, je Pasić spoznal, da radikalni politiki povečini niso zadovoljni s koalicijsko vlado, temveč zahtevajo naj se sestavi homogena radikalno vlado, ki bi v slučaju potrebe sama izvedla nove volitve.

Čudno vlogo, kakor vedno igrajo klerikalci. Zaupno se govori, da bo poklican v vlado tudi dr. Korošec, ki pa očitno dela proti koaliciji med demokrati in radikali, medtem pa se menda pogaja z radikali, ki taje razgovore z njim in Radičem, ki ga pa dr. Korošec zatajuje. Živimo v skrajno kritični dobi.

Kakor doznavamo, je dospela v Ljubljano naredba o veliki redukciji uradništva, ki je bila morda potrebna, ki se bo pa vsekakor izvrševala pristransko. V znamenju obstoječega režima se odpuščajo in se bodo odpuščali potrebni in zmožni uradniki, dočim bodo ostajali na svojih mestih uradniki — pristaši gotovih strank; to se tiče zlasti južne polovice naše države. Greh je že naš konfuzni državni proračun, še večji in neodpustljivi greh pa je kršenje temeljnih državnih zakonov; in vendar se dopušča!

Iskre.

Ta pravi, da je prestar, da se ne briga več za take reči, da misli na smrt — lani še ni mislil na smrt. Drugi pravi, da bomo že brez njega opravičili, on da ima posla v izobilici — in poseda v krčmi do polnoči. Najhujši so tisti, ki pravijo, da so v svojem srcu taki in taki, ampak združbe in razprtije, da ne marajo...

Ivan Cankar.

Ljudje znajo vse, kar hočejo: da pa hoče kdo kaj znati, mora uvideti, da je potrebno in to spoznanje pride po potrebi. Kristjani pravijo: potreba uči moliti. Socialisti pravijo: potreba uči misliti. (Bebel.)

S samim zabavljanjem se ne ustanovi nobena organizacija; brez organizacije se ne opravi nobena velika reč. Pozitivno delo je važnejše od zabavljanja.

JOSIP OLUP

LJUBLJANA, STARI TRG 2

priporoča svojo trgovino z manufakturnim blagom in oblekami domačega izdelka.

V imenu Strok. kom. (P. odb. GDSL.)

Izdajatelj: Frane Svetek.

Odgovorni urednik: Jože Berdajs.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin.

Čevlji domačih tovarov Peter Kozina & Ko z znamko »Peko« so najboljše in najcenejše. Zahtevajte jih povsod. Glavna zaloga na drobno in debelo: Ljubljana, Breg št. 20 in Aleksandrova cesta št. 1.

Priporoča se velika izbira barvastega in navadnega bombaža, perila i. t. d.

KARL PRELOG,

Ljubljana, Stari trg št. 12.

Kolesa

In ves kolesni material

najbolje — najceneje

Palača Ljub. Kreditne banke in Gospodarskega društva številka 14

Vam priporočam

J. Gorec
Ljubljana